

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
Σχολή Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών
Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«Διακυβέρνηση και Δημόσιες Πολιτικές»

Τίτλος Διπλωματικής Εργασίας:

«Οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης του 2008 στο βιοτικό επίπεδο των Ελλήνων πολιτών: η περίπτωση των συνταξιούχων.»

ΜΑΡΙΑ ΚΗΠΟΥΡΓΟΥ του ΓΕΩΡΓΙΟΥ
A.M. 3033202101010

ΚΟΡΙΝΘΟΣ, ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2022

University of Peloponnese
Faculty of Social and Political Sciences
Department of Political Studies and International Relations

Master Program in
«Διακυβέρνηση και Δημόσιες Πολιτικές»

Title of Postgraduate Thesis

«The effects of the economic crisis in 2008 on the living standard of the Greek citizens in the case of pensioners»

ΜΑΡΙΑ ΚΗΠΟΥΡΓΟΥ του ΓΕΩΡΓΙΟΥ
A.M. 3033202101010

CORINTH, NOVEMBER 2022

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θερμές ευχαριστίες σε όλους τους συνταξιούχους, που δέχτηκαν με πολλή προθυμία να αφιερώσουν λίγο από το χρόνο τους και να απαντήσουν ανώνυμα στο ερωτηματολόγιο της τρίτης ενότητας. Η βοήθεια τους ήταν πολύτιμη και οι ευχές τους για πρόοδο και εξέλιξη με έκαναν να προσπαθήσω για το καλύτερο αποτέλεσμα. Επίσης θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένειά μου, τους φίλους μου και τους ανθρώπους, που με στήριξαν στην προσπάθειά μου αυτή. Τέλος, ευχαριστώ και τον επιβλέποντα καθηγητή μου, κύριο Παναγιώτη Λιαργκόβα για την καθοδήγηση κατά τη διάρκεια της συγγραφής της διπλωματικής εργασίας μου.

Τίτλος Διπλωματικής Εργασίας:

«Οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης του 2008 στο βιοτικό επίπεδο των Ελλήνων πολιτών: η περίπτωση των συνταξιούχων.»

ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΙ ΟΡΟΙ :

Οικονομική Κρίση 2008, μνημονιακές περικοπές, Κατάργηση Δώρων και Επιδόματος Αδείας, επιπτώσεις στη ζωή των συνταξιούχων, αποφάσεις Συμβουλίου της Επικρατείας.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα διπλωματική εργασία έχει ως στόχο στα δύο πρώτα κεφάλαια να γίνει μία ιστορική αναδρομή από την έναρξη της Παγκόσμιας Οικονομικής Κρίσης του 2008 μέχρι και την εξάπλωσή της στην Ευρώπη, να αναφερθούν τα αίτια αυτής και να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στις επιπτώσεις και στις συνέπειες που είχε η Παγκόσμια Κρίση στην ελληνική οικονομία. Ένα από τα μέτρα που εφάρμοσε η ελληνική πολιτεία λόγω της μεγάλης οικονομικής ανέχειας είναι η ψήφιση νόμων βάσει των οποίων έγιναν πολλές περικοπές και μειώσεις στις ήδη απονεμημένες συντάξεις καθώς και στην πλήρη κατάργηση των Δώρων Χριστουγέννων, Πάσχα και του Επιδόματος Αδείας των συνταξιούχων όλων των κατηγοριών και όλων των ασφαλιστικών ταμείων. Στο πλαίσιο εκπόνησης της διπλωματικής εργασίας συντάχθηκε ένα ερωτηματολόγιο και στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται επεξεργασία και ανάλυση των απαντήσεων των ερωτηθέντων συνταξιούχων. Απώτερος σκοπός είναι να καταδείξει το μέγεθος των συνεπειών που είχαν οι μειώσεις αυτές στο βιοτικό επίπεδο των Ελλήνων συνταξιούχων. Στο τέταρτο και τελευταίο κεφάλαιο παρουσιάζεται ο ρόλος της δικαιοσύνης και συγκεκριμένα οι αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας, το οποίο κλήθηκε να αποφανθεί για τη συνταγματικότητα ή μη των μνημονιακών νόμων. Τέλος, οι αποφάσεις αυτές είχαν δεσμευτικό χαρακτήρα και η ελληνική πολιτεία έπρεπε να τις σεβαστεί και να τις εφαρμόσει.

Title of Postgraduate Thesis:

«The effects of the economic crisis in 2008 on the living standard of the Greek citizens in the case of pensioners»

Keywords :

Economic crisis in 2008, memorandum cuts, abolition of bonus and allowance leave, implications on the lives of pensioners, decisions of the Greek State.

Abstract

The present postgraduate thesis in the first two chapters aims at doing a historic retrospection from the start of the 2008 Global Economic Crisis until its spreading in Europe, the causes of it to be mentioned and to give particular emphasis on the implications and consequences the Global Crisis had on the Greek Economy. One of the measures the Greek State enforced due to the big economic poverty is the voting of laws based on which many cuts and reductions were made on the already granted pensions as well as the full abolition of Christmas and Easter bonuses and allowance leave of all the categories of pensioners and of all insurance funds. In the frame of working out the thesis, a questionnaire was written and in the third chapter, elaboration and analysis of the answers of the pensioners who were asked was made. A further aim is to prove the size of the consequences that these reductions had on the living standards of the Greek pensioners. In the fourth chapter, which is the last chapter, the role of justice is presented and particularly the decisions of the council of the State which was called to decide on the constitutionality or not of the memorandum laws. Lastly, these decisions had a binding character and the Greek State had to respect and to apply them.

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

Με την παρούσα δήλωση :

1. Δηλώνω ρητά και ανεπιφύλαχτα ότι η διπλωματική εργασία που σας καταθέτω αποτελεί προϊόν δική μου πνευματικής προσπάθειας, δεν παραβιάζει τα δικαιώματα τρίτων μερών και ακολουθεί τα διεθνώς αναγνωρισμένα πρότυπα επιστημονικής συγγραφής, τηρώντας πιστά την ακαδημαϊκή δεοντολογία.
2. Οι απόψεις που εκφράζονται αποτελούν αποκλειστικά ευθύνη της συγγραφέως και ο επιβλέπων, οι εξεταστές, το Τμήμα και το Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου δεν υιοθετούν κατ' ανάγκη τις εκφραζόμενες απόψεις ούτε φέρουν οποιαδήποτε ευθύνη για τυχόν λάθη και παραλείψεις.

Η δηλούσα

Μαρία Κηπουργού

Περιεχόμενα

Περίληψη

Abstract

Κατάλογος Πινάκων

Εισαγωγή	1
1. Κεφάλαιο «Παγκόσμια Οικονομική Κρίση»	3
1.1 «Ιστορική αναδρομή της Παγκόσμιας Οικονομικής Κρίσης, η έναρξη και εξάπλωσης της.»	3
1.2 «Η ελληνική οικονομία από τη σύσταση του Ελληνικού Κράτους μέχρι και τις πρώτες δεκαετίες του 21 ^{ου} αιώνα»	6
2. Κεφάλαιο «Ο ελληνικός τρόπος διαχείρισης της Παγκόσμιας Οικονομικής Κρίσης»	9
2.1 «Οι μειώσεις που υπέστησαν οι συνταξιούχοι λόγω της Παγκόσμιας Οικονομικής Κρίσης»	9
2.2 «Η ελληνική πολιτική των μειώσεων και των περικοπών έναντι άλλων πολιτικών ευρωπαϊκών κρατών με παρόμοια προβλήματα»	188
3. ΚΕΦΑΛΑΙΟ «Το ερευνητικό μέρος της Διπλωματικής Εργασίας, Τα ερωτηματολόγια και τα συμπεράσματα που απορρέουν από αυτά.»	20
3.1 «Ο σκοπός και ο στόχος του ερευνητικού μέρους και το περιεχόμενο των ερωτηματολογίων»	20
3.2 « Ανάλυση των δεδομένων των ερωτηματολογίων»	211
4. ΚΕΦΑΛΑΙΟ « Ο ρόλος της Δικαιοσύνης έναντι των μνημονιακών μειώσεων και των περικοπών των Δώρων Χριστουγέννων, Πάσχα και του Επιδόματος Αδείας»	35
4.1 «Οι 2287 και 2288/2015 αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας»	355
4.2 «Οι 1889, 1890 και 1891/2019 αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας»	39
4.3 «Η 1439/2020 απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας»	422
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	444
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	466
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	50

Κατάλογος Πινάκων

2.1 ΕΑΣ - Το ποσοστό μείωσης ανάλογα με το μηνιαίο ποσό της κύριας σύνταξη...	11
2.2 ΕΑΣ - Τα νέα ποσοστά μείωσης της κύριας σύνταξης	12
2.3 Για τους συνταξιούχους κάτω των 60 ετών : τα ποσοστά μείωσης ανάλογα με το μηνιαίο εισόδημα της κύριας σύνταξης	12
2.4 ΕΑΣ - Το ποσοστό μείωσης ανάλογα με το μηνιαίο ποσό της επικουρικής σύνταξης	13
2.5 Το ποσοστό μείωσης ανάλογα με το μηνιαίο ποσό της επικουρικής σύνταξης σύμφωνα με το άρθρο 6 του νόμου 4051/2012.....	14
2.6 Το ποσοστό μείωσης ανάλογα με το μηνιαίο ποσό της κύριας σύνταξης σύμφωνα με το νόμο 4093/2012.....	14
3.1 Τα ασφαλιστικά ταμεία και ο αριθμός και τα ποσοστά των ερωτηθέντων συνταξιούχων	22
3.2 Το μηνιαίο εισόδημα των ερωτηθέντων συνταξιούχων και τα αντίστοιχα ποσοστά τους	24
3.3 Το ποσό μείωσης της σύνταξης σε σχέση με τον αριθμό και τα ποσοστά των ερωτηθέντων συνταξιούχων	25
3.4 Οικονομικές επιπτώσεις λόγω των μνημονιακών μειώσεων	26
3.5 Οικονομικές επιπτώσεις λόγω της κατάργησης των Δώρων και του επιδόματος Αδείας	27
3.6 Τα αρνητικά συναισθήματα και ο αντίστοιχος αριθμός των ερωτηθέντων συνταξιούχων	29
3.7 Οι λόγοι για τους οποίους οι ερωτηθέντες συνταξιούχοι συμμετείχαν σε ομαδικές ή ατομικές αγωγές	33
3.8 Οι λόγοι για τους οποίους οι ερωτηθέντες συνταξιούχοι δεν συμμετείχαν σε ομαδικές ή ατομικές αγωγές	33

Εισαγωγή

Η παρούσα διπλωματική εργασία πραγματεύεται τον αντίκτυπο, που έχει η οικονομική κρίση του 2008 στο βιοτικό επίπεδο των Ελλήνων πολιτών επικεντρώνοντας το ενδιαφέρον στους συνταξιούχους όλων των ασφαλιστικών ταμείων και όλων των κατηγοριών σύνταξης, γήρατος, θανάτου και αναπηρίας. Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται μία συνοπτική ιστορική αναδρομή από την έναρξη της Παγκόσμιας Οικονομικής Κρίσης του 2008 στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής (Η.Π.Α.) και αναλύονται τα αίτια που την προκάλεσαν. Στη συνέχεια παρουσιάζεται η εξάπλωση της κρίσης αυτής στην Ευρώπη, ο τρόπος χειρισμού της κρίσης από την Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία αρχικά αιφνιδιάστηκε αλλά εν τέλει θέσπισε μηχανισμούς αποτελεσματικής αντιμετώπισής της. Οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης που η οικονομία τους δεν ήταν ισχυρή, αντιμετώπισαν σοβαρά δημοσιονομικά προβλήματα. Μία από αυτές ήταν και η Ελλάδα, η οποία βρέθηκε σε δεινή θέση αλλά δεν ήταν η πρώτη φορά, αφού είχε πτωχεύσει άλλες τέσσερις φορές στο παρελθόν. Στο δεύτερο κεφάλαιο της διπλωματικής εργασίας γίνεται λεπτομερής αναφορά στους νόμους βάσει των οποίων έγιναν οι περικοπές στις μηνιαίες αποδοχές των συνταξιούχων. Ο κάθε νόμος όριζε τα ποσοστά μείωσης της σύνταξης, τα οποία ήταν ανάλογα με τις συντάξιμες μηνιαίες αποδοχές. Στο ίδιο κεφάλαιο παρουσιάζεται ο νόμος 3845/2010 βάσει του οποίου έγινε η μείωση του Δώρου Χριστουγέννων, του Δώρου Πάσχα και του Επιδόματος Αδείας και με τις διατάξεις ενός μεταγενέστερου νόμου, του 4093/2012 έγινε η οριστική κατάργησή τους. Κρίθηκε απαραίτητο για τις ανάγκες της διπλωματικής εργασίας να συνταχθεί ένα ερωτηματολόγιο με 23 ερωτήσεις (βλέπε παράρτημα). Το ερωτηματολόγιο αυτό διανεμήθηκε σε 140 συνταξιούχους και ανταποκρίθηκαν οι 116 σε ποσοστό 82,9% των ερωτηθέντων. Ο κύριος στόχος του ερωτηματολογίου ήταν να αποτυπωθούν οι μειώσεις που έγιναν στις αποδοχές των συνταξιούχων, οι επιπτώσεις που είχαν στις οικονομικές τους επιλογές και στην ψυχολογία τους. Στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζονται και αναλύονται όλες οι απαντήσεις όλων των ερωτήσεων και μέσω των απαντήσεων αποτυπώνεται ο αντίκτυπος της οικονομικής κρίσης στη ζωή των Ελλήνων συνταξιούχων. Στο ερωτηματολόγιο υπήρχαν και τρεις ερωτήσεις σχετικά με τη συμμετοχή ή μη των συνταξιούχων σε ομαδικές ή ατομικές αγωγές και να αιτιολογήσουν την απάντησή τους οι ερωτηθέντες συνταξιούχοι. Στο τέταρτο και

τελευταίο κεφάλαιο παρουσιάζεται ο ρόλο της δικαιοσύνης, στην οποία απευθύνθηκε ένας μεγάλος αριθμός συνταξιούχων συμμετέχοντας σε ατομικές ή ομαδικές αγωγές, προκειμένου να διεκδικήσουν την κατάργηση των μνημονιακών νόμων και την επιστροφή των ποσών που τους είχαν παρακρατηθεί από τις συντάξεις τους. Η δικαιοσύνη είναι από τους δρώντες που μπορούν να επηρεάσουν τις αποφάσεις της Πολιτείας. Το Συμβούλιο της Επικρατείας (ΣτΕ) εξέδωσε κάποιες αποφάσεις, οι οποίες είναι δεσμευτικές για την Πολιτεία και αναλύονται διεξοδικά στο κεφάλαιο αυτό. Σύμφωνα με τις αποφάσεις του ΣτΕ κάποιοι μνημονιακοί νόμοι κρίθηκαν συνταγματικοί ενώ κάποιοι άλλοι αντισυνταγματικοί. Με αποτέλεσμα να επιστραφούν κάποια χρήματα σε όλους τους συνταξιούχους ανεξάρτητα εάν είχαν πάρει μέρος σε κάποια αγωγή. Σε κάποιες περιπτώσεις λόγω των αποφάσεων του ΣτΕ ακυρώθηκαν ή τροποποιήθηκαν οι διατάξεις ενός νόμου. Τέλος, μέσω της παρουσίασης και της ανάλυσης όλων των στοιχείων και των δεδομένων έγινε μεγάλη προσπάθεια επίτευξης του στόχου και του σκοπού που τέθηκε με το θέμα της διπλωματικής εργασίας.

1. Κεφάλαιο «Παγκόσμια Οικονομική Κρίση»

1.1 «Ιστορική αναδρομή της Παγκόσμιας Οικονομικής Κρίσης, η έναρξη και εξάπλωση της.»

Η οικονομική Κρίση εκδηλώθηκε στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής (Η.Π.Α.) το 2008 και συγκεκριμένα στις 15 Σεπτεμβρίου, όταν η Lehman Brothers κατέρρευσε και προκλήθηκαν αλυσιδωτές αντιδράσεις. Αιτία της κρίσης είναι η αδυναμία πληρωμής των στεγαστικών δανείων, που επηρέασε την αγορά ομολόγων, τη λειτουργία των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων της χώρας και την οικονομία σε παγκόσμιο επίπεδο. Την περίοδο 2008 με 2009 παρατηρείται ότι η τιμή των ακινήτων να μειώνεται ενώ τα επιτόκια να αυξάνονται με αποτέλεσμα την αδυναμία πληρωμής των δανείων και την αύξηση των κατασχέσεων ακινήτων. Η κατάσταση αυτή ενείχε τρεις κινδύνους για την οικονομία όχι μόνο σε τοπικό επίπεδο αλλά σε παγκόσμιο επίπεδο. Ένας από αυτούς είναι ότι το δημόσιο χρέος διαρκώς αυξάνεται, το τραπεζικό σύστημα γίνεται ασταθές και υπάρχει αδυναμία ρευστότητας.¹

Σύμφωνα με τον Γκίκα Χαρδούβελη στο άρθρο «Η χρηματοοικονομική κρίση και το μέλλον της παγκόσμιας οικονομίας» η κρίση ξεκίνησε στις Η.Π.Α. στα μέσα του 2007 με αποκορύφωμα το Σεπτέμβριο του 2008 να συμβεί η κατάρρευση της Lehman Brothers. Η πρώτη αιτία της πρωτοφανούς αυτής κρίσης σύμφωνα με το ανωτέρω άρθρο είναι η διεθνής ανισορροπία ανάμεσα στις χώρες του πλανήτη. Συγκεκριμένα παρατηρήθηκαν υψηλά ελλείμματα στις συναλλαγές των Η.Π.Α. ενώ υψηλά πλεονάσματα στις χώρες της Ασίας όπως χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η Κίνα. Δεύτερη αιτία είναι «η φούσκα ακινήτων στις Η.Π.Α.», η άνοδος των τιμών των ακινήτων ξεκίνησε το 2001 και στα μέσα του 2006 παρατηρείται η σταδιακή πτώση των τιμών. Πολλοί από τους αγοραστές των σπιτιών αντιλήφθηκαν ότι η τιμή του σπιτιού που αγόρασαν είναι χαμηλότερη από το ύψος του δανείου τους. Αυτό είχε ως συνέπεια την μη αποπληρωμή των δανείων και τις μειωμένες εισροές στα ταμεία των τιτλοποιημένων δανείων. Αξίζει να σημειωθεί ότι την περίοδο πριν την κρίση δεν υπήρχε η ανάλογη τραπεζική εγκράτεια για τη χορήγηση των δανείων και ο απαιτούμενος έλεγχος για τον πιστωτικό κίνδυνο. Η Τρίτη αιτία είναι ο σωστός συνδυασμός της αποτελεσματικής αγοράς και των ορθολογικών προσδοκιών. Η

¹ Μανιάτη Ευγενία (2014) «Οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στην Ελληνική Οικονομία», πτυχιακή εργασία στο Αλεξάνδρειο Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Θεσσαλονίκης, σελ 5.

περιρρέουσα ατμόσφαιρα της εποχής (πριν την κρίση) επέτρεπε ανοίγματα και επιχειρηματικά ρίσκα χωρίς ιδιαίτερο προβληματισμό για τις συνέπειες αυτών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα CDOs (Collateralized Debt Obligations) και τα CDOs στο τετράγωνο, ήτοι η τιτλοποίηση των δανείων με πολύπλοκες και αδιαφανείς διαδικασίες. Εντύπωση προκαλεί ότι οι οίκοι αξιολόγησης δεν επισήμαναν τους κινδύνους και την πιθανότητα της αποτυχίας. Η τέταρτη αιτία είναι το ρίσκο που υπάρχει σε όλο το χρηματοοικονομικό επίπεδο και συγκεκριμένα ο χαρακτηρισμός ενός ομολόγου και η πιθανή πτώση ενός και μόνο ομολόγου είναι αρκετό να επηρεάσει αρνητικά τις αγορές και πιθανόν και τις οικονομίες κάποιων χωρών. Η πέμπτη αιτία της κρίσης είναι η υψηλή μόχλευση. Ο ορισμός της οποίας είναι λιγοστά κεφάλαια και υψηλός δανεισμός σε σχέση με το ενεργητικό ενός χρηματοοικονομικού ιδρύματος. Το πρόβλημα της ρευστότητας είναι αυξημένο και οι επιλογές περιορισμένες όπως η πώληση άλλων περιουσιακών στοιχείων. Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι καμία από τις παραπάνω αιτίες από μόνη της δεν μπορεί να προκαλέσει μία χρηματοοικονομική κρίση αλλά ο συνδυασμός όλων αυτών των αιτιών μπορεί και οδήγησε στην Παγκόσμια Οικονομική Κρίση του 2008.²

Η Ευρώπη και οι οικονομίες των χωρών της αρχικά αιφνιδιάζονται και στη συνέχεια επηρεάζονται άμεσα από τη χρηματοοικονομική κρίση που έχει ξεσπάσει στις Η.Π.Α. Αρχικά οι ευρωπαϊκές τράπεζες όπως και η Ομοσπονδιακή Αμερικανική Τράπεζα (Fed) έκαναν συντονισμένες μειώσεις επιτοκίων με σκοπό την τόνωση της ρευστότητας. Στη συνέχεια η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) πιο διστακτικά σε σύγκριση με τη Fed υιοθέτησε «μέτρα ποσοτικής και ποιοτικής χαλάρωσης - (quantitative and qualitative easing)» με σκοπό την τόνωση της αγοράς παρέχοντας ποσά με ευνοϊκούς όρους όπως σταθερό επιτόκιο με σκοπό την εξασφάλιση της ρευστότητας στην αγορά.³

Επίσης σημαντικό για την σταθερότητα και την ασφάλεια του χρηματοπιστωτικού συστήματος ήταν η διαχείριση του ενδεχόμενου πανικού που μπορούσε να δημιουργηθεί στους πελάτες των τραπεζών. Σε περίπτωση που οι καταθέτες έσπευδαν πανικοβλημένοι να κάνουν ανάληψη των ποσών που είχαν αποταμιεύσει στην

² Γκίκας Χαρδούβελης «Η χρηματοοικονομική κρίση και το μέλλον της παγκόσμιας οικονομίας» Eurobank Research Οικονομία & Αγορές, Τόμος IV, Τεύχος 8, Δεκέμβριος 2009, σελ 21 - 24.

³ Γκίκας Χαρδούβελης «Η χρηματοοικονομική κρίση και το μέλλον της παγκόσμιας οικονομίας» Eurobank Research Οικονομία & Αγορές, Τόμος IV, Τεύχος 8, Δεκέμβριος 2009, σελ. 26 - 32.

τράπεζα, αυτό θα ήταν ολέθριο για το τραπεζικό σύστημα και για την ρευστότητα της αγοράς. Έπρεπε να δοθούν και δόθηκαν οι εγγυήσεις για την ασφάλεια των καταθέσεων και συγκεκριμένα ενώ πριν από την κρίση στην Ελλάδα το εγγυημένο ποσό ανά άτομο ήταν 20.000€ το ποσό αυξήθηκε σε 100.000€ ανά άτομο. Ένα άλλο μέτρο που βοήθησε τη ρευστότητα ήταν η ενεργοποίηση πακέτων για τη διάσωση και ενίσχυση των εγχώριων τραπεζών. Εντύπωση προκαλεί η ποικιλία των ποσοστών επί του ΑΕΠ ανά χώρα όπως για την Ιταλία που το ποσοστό είναι 3,2% του ΑΕΠ και το ποσό είναι 52€ δις ενώ το πιο μεγάλο ποσοστό είναι της Ιρλανδίας με 220% του ΑΕΠ και με ποσό 410€ δις.⁴

Στην προσπάθεια προστασίας από την χρηματοοικονομική κρίση που είχε ξεσπάσει, διαπιστώθηκε ότι τα παραπάνω μέτρα δεν ήταν αρκετά. Αντίθετα, τα δάνεια αύξησαν τα χρέη των Ευρωπαϊκών Κρατών και έφεραν σε δυσμενή θέση κράτη, που αντιμετώπιζαν ιδιαίτερο πρόβλημα, επειδή δεν είχαν ισχυρή οικονομία όπως η Κύπρος, η Ελλάδα, η Ιταλία, η Πορτογαλία η Ισπανία και η Ιρλανδία.⁵

Η Ευρωπαϊκή Ένωση αποφασίζει και θεσπίζει τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (EFSM) και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας ((EFSF), προσωρινά προγράμματα για την χρηματοδότηση έκτακτων αναγκών ενώ από το Ιούλιο του 2013 υπάρχει ο μόνιμος Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Σταθερότητας (ESM). Η Ευρωπαϊκή Ένωση προσπαθεί να θωρακίσει και αντιμετωπίσει αποτελεσματικά τους κινδύνους που πιθανόν να απειλήσουν την οικονομία ενός κράτους – μέλους της Ε.Ε. και κατ' επέκταση και την οικονομία των άλλων χωρών. Ένας αποτελεσματικός τρόπος είναι και το Ευρωπαϊκό Εξάμηνο, το οποίο ορίζει τον ετήσιο οικονομικό κύκλο εργασιών που οφείλει το κάθε κράτος – μέλος να υλοποιήσει και οι προβλεπόμενες ποινές για τυχόν παραλείψεις και αστοχίες.⁶

⁴ Βλέπε το ίδιο σελ. 26 - 32

⁵ Μανιάτη Ευγενία (2014) «Οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στην Ελληνική Οικονομία», πτυχιακή εργασία στο Αλεξάνδρειο Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Θεσσαλονίκης σελ 8 - 9.

⁶ <https://www.mfa.gr/brussels/monimi-antiprosopeia-ee/ellada-sten-ee/krise-khreous-sten-eurozone.html> «Κρίση χρέους στην Ευρωζώνη – Η Ελλάδα στην Ε.Ε.»

1.2 «Η ελληνική οικονομία από τη σύσταση του Ελληνικού Κράτους μέχρι και τις πρώτες δεκαετίες του 21^{ου} αιώνα»

Η ελληνική οικονομία ήταν εύθραυστη και ευάλωτη όχι μόνο τα τελευταία χρόνια αλλά από τα πρώτα χρόνια της απελευθέρωσης της από τον τουρκικό ζυγό και την ίδρυση του μετέπειτα Ελληνικού Κράτους σύμφωνα με το Πρωτόκολλο του Λονδίνου το 1830. Η Ελλάδα ιστορικά έχει πτωχεύσει τέσσερις φορές. Η πρώτη φορά ήταν το 1827, όταν κυβερνήτης ήταν ο Ιωάννης Καποδίστριας, ο οποίος διαπιστώνει ότι η Ελλάδα αδυνατεί να πληρώσει τα τοκοχρεωλύσια «των δανείων της Ανεξαρτησίας». Η δεύτερη φορά ήταν το 1843 όταν βασιλιάς της Ελλάδας ήταν ο Όθωνας. Αυτό προκλήθηκε εξαιτίας των επαχθών όρων της δανειακής σύμβασης των 60.000.000 γαλλικών φράγκων και της κακοδιαχείρισης των Βαυαρών σε οικονομικά θέματα. Από το 1843 μέχρι και το 1878, που έγινε ο συμβιβασμός η Ελλάδα δεν μπορούσε να στραφεί στις εξωτερικές αγορές παρά μόνο στον εσωτερικό δανεισμό για τα καλύψει τις οικονομικές ανάγκες της. Η Τρίτη πτώχευση ήταν το 1893, όταν πρωθυπουργός της Ελλάδας ήταν ο Χαρίλαος Τρικούπης. Αιτία της πτώχευσης είναι τα χρήματα που έπρεπε να δαπανηθούν για την εκπλήρωση της Μεγάλης Ιδέας σε συνδυασμό με τη σταφιδική κρίση οδηγούν στην κατάρρευση της οικονομίας. Ο Χαρίλαος Τρικούπης είπε μέσα στη βουλή των Ελλήνων τη χαρακτηριστική φράση «Κύριοι, δυστυχώς επτωχεύσαμεν». Όμως, λίγο αργότερα το 1897 τα πράγματα χειροτερεύουν ακόμα περισσότερο λόγω της ήττας των Ελλήνων στον ελληνοτουρκικό πόλεμο και της αποζημίωσης που έπρεπε να πληρώσει η Ελλάδα στο Οθωμανικό Κράτος. Το 1898 επιβάλλεται ο Διεθνής Οικονομικός Έλεγχος (ΔΟΕ) στην ελληνική οικονομία, ο οποίος ανέλαβε τη διαχείριση των ελληνικών δημοσίων εσόδων όπως στο αλάτι, στο πετρέλαιο, στα σπύρτα, στον καπνό και σε ένα μέρος των εισαγωγικών δασμών. Τα γεγονότα που ακολούθησαν, η Μικρασιατική Καταστροφή που συνέβη το 1922 και ο ερχομός στην Ελλάδα ενάμισι εκατομμυρίων Μικρασιατών προσφύγων, δεν βοήθησαν στην εξομάλυνση της ελληνικής οικονομίας. Η ελληνική κυβέρνηση το 1927 απευθύνεται στην Κοινωνία των Εθνών για την εξυγίανση της δραχμής και μετά από πολύωρες διαπραγματεύσεις κατέληξαν στην ίδρυση της Τράπεζας της Ελλάδος, στην υιοθέτηση του κανόνα συναλλάγματος – χρυσού, στη μετατρεψιμότητα της δραχμής και στη σύνδεση της με τη στερλίνα. Η τέταρτη πτώχευση ήταν την πρώτη Μαΐου του 1932. Αιτία της πτώχευσης αυτής ήταν και η οικονομική κρίση – το οικονομικό κραχ του χρηματιστηρίου της Νέας Υόρκης το

1929. Η Μεγάλη Βρετανία εγκαταλείπει τον κανόνα συναλλάγματος και χρυσού. Οι πιέσεις που δέχεται το ελληνικό νόμισμα είναι μεγάλες σε συνδυασμό με την άρνηση να δοθεί νέο δάνειο στην Ελλάδα είχε ως αποτέλεσμα την αδυναμία ομαλής λειτουργίας της ελληνικής οικονομίας και τραπεζικού συστήματος. Με αποτέλεσμα η Ελλάδα για άλλη μία φορά οδηγείται στη χρεοκοπία.⁷

Στη συνέχεια και αφού έχει μεσολαβήσει ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος, γίνεται μία προσπάθεια ένωσης ορισμένων ευρωπαϊκών κρατών. Στις 25 Μαρτίου του 1957 υπογράφεται στη Ρώμη η ιδρυτική συμφωνία της ΕΟΚ (Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα), στην οποία γίνεται μέλος επίσημα και η Ελλάδα το 1981 ενώ ήδη είχε υπογραφεί η Συμφωνία Σύνδεσης από το 1961. Με τη συνθήκη του Μάαστριχτ (07/02/1992) η ΕΟΚ μετονομάστηκε σε Ευρωπαϊκή Ένωση και ένας από τους πυλώνες της είναι οι κοινοτικές διατάξεις και οι διατάξεις για την ΟΝΕ (Οικονομική Νομισματική Ένωση)⁸.

Η Ελλάδα έγινε μέλος μίας κοινότητας που επιδίωκε τη δημιουργία μιας κοινής αγοράς που θα επέτρεπε την ελεύθερη κυκλοφορία αγαθών, υπηρεσιών, κεφαλαίων και εργαζομένων. Η ελληνική οικονομία είχε την ευκαιρία να ξεπεράσει τις παθογένειες του παρελθόντος. Θα μπορούσε να τεθούν τα θεμέλια ενός υγιούς ανταγωνισμού, να επιτευχθεί η άνθηση της επιχειρηματικότητας, να δημιουργηθούν σταθεροί θεσμοί και υποδομές που θα ευνοούσαν τις επενδύσεις, την παραγωγή και τις εξαγωγές. Αντίθετα δόθηκε βαρύτητα λόγω των χαμηλών επιτοκίων και του ισχυρού νομίσματος στην αύξηση της κατανάλωσης, του δανεισμού και των εισαγωγών.⁹

Η ελληνική οικονομία είναι προφανές ότι δεν θα μπορούσε να επιβιώσει ακολουθώντας για πάντα αυτήν την πολιτική στην διευθέτηση των οικονομικών της θεμάτων. Απορία προκαλεί το γεγονός, ότι παρόλο που είχε πτωχέψει τέσσερις φορές στο παρελθόν και το 1999 πλήρωσε την τελευταία δόση στην Διεθνή

⁷ Παναγιώτης Λιαργκόβας (2020) « Δέκα χρόνια κρίση, τρία μηνμόνια και μια πανδημία», Αθήνα : Εκδόσεις Πατάκη σελ. 121 – 122 και 123 -124.

⁸ Θεόδωρος Α. Χριστοδουλίδης (2010) «Από την Ευρωπαϊκή Ιδέα στην Ευρωπαϊκή Ένωση - Η ιστορική διάσταση του ευρωπαϊκού εγχειρήματος 1923- 2004» Αθήνα : Εκδόσεις Ι. Σιδέρης σελ. 65, 110 - 111, 115 & 143.

⁹ Παναγιώτης Λιαργκόβας (2020) « Δέκα χρόνια κρίση, τρία μηνμόνια και μια πανδημία», Αθήνα : Εκδόσεις Πατάκη σελ. 22 και 26.

Οικονομική Επιτροπή (ΔΟΕ), αυτό δεν είχε καταγραφεί στην ατομική και συλλογική μνήμη των Ελλήνων πολιτών και πολιτικών.¹⁰ Όταν ξέσπασε η κρίση η πλειοψηφία του κόσμου δεν αντιλήφθηκε τα λάθη που είχαν γίνει στο παρελθόν. Αντιθέτως επιθυμούσε να επιστρέψει η ζωή και η καθημερινότητά του στα χρόνια πριν την κρίση. Δεν αντιλαμβανόταν ότι οι λανθασμένες επιλογές του παρελθόντος είναι αυτές που γέννησαν και διόγκωσαν το δημόσιο χρέος χωρίς να στηρίζονται οι παραγωγικοί τομείς της οικονομίας της χώρας. Υπαίτιοι για τη δεινή θέση που βρέθηκε η χώρα πολλές φορές κατηγορήθηκε η Ευρωπαϊκή Ένωση και η πολιτική που εφάρμοζε όλα αυτά τα χρόνια, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ), οι κακοί εταίροι που απαιτούσαν δημοσιονομική πειθαρχία και οι μεταρρυθμίσεις που έπρεπε να υλοποιηθούν για την εξυγίανση της ελληνικής οικονομίας.

Η ελληνική οικονομία βρίσκεται αδύναμη να αντιμετωπίσει την Παγκόσμια Οικονομική Κρίση, η οποία φέρνει στην επιφάνεια παθογένειες του παρελθόντος και ο κίνδυνος της έλλειψης ρευστότητας είναι μεγάλος. Η πιθανότητα χρεοκοπίας της Ελλάδας, μίας χώρας της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.), που το νόμισμά της είναι το ευρώ, θα ήταν καταστροφικό και για την Ελλάδα και για την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.). Στη συγκεκριμένη χρονική συγκυρία τα ισχυρά οικονομικά κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.) με κύριο και πρωταγωνιστικό ρόλο τη Γερμανία ανέλαβαν να συνδράμουν με την προϋπόθεση της υιοθέτησης κάποιων αυστηρών μέτρων δημοσιονομικής πειθαρχίας.

¹⁰ Τάσος Γιαννίτσας & Σταύρος Ζωγραφάκης (2016) «Ανισότητες, Φτώχεια, Οικονομικές ανατροπές στα χρόνια της κρίσης» Αθήνα: Εκδόσεις Πόλις σελ. 13

2. Κεφάλαιο «Ο ελληνικός τρόπος διαχείρισης της Παγκόσμιας Οικονομικής Κρίσης»

2.1 «Οι μειώσεις που υπέστησαν οι συνταξιούχοι λόγω της Παγκόσμιας Οικονομικής Κρίσης»

Η ελληνική οικονομία κλήθηκε να διαχειριστεί μία δύσκολη κατάσταση. Η χρηματοοικονομική κρίση απειλούσε όλες τις οικονομίες, όλων των κρατών και ιδιαίτερα των οικονομικών ανίσχυρων. Η Ελλάδα πλέον δεν μπορούσε να δανειστεί με τους όρους που δανειζόταν από τις αγορές και αποφάσισε να στραφεί στους Ευρωπαίους και διεθνείς εταίρους. Απαραίτητη προϋπόθεση για την οικονομική ενίσχυση ήταν η δημοσιονομική προσαρμογή, η οποία απαιτούσε μείωση των μισθών και των συντάξεων, περικοπές των δαπανών καθώς και αύξηση της φορολογίας. Επίσης αναγκαίο είναι για την εύρυθμη λειτουργία της οικονομίας οι απαραίτητες διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις και η εσωτερική υποτίμηση¹¹.

Ο πρώτος νόμος που επηρέασε αρνητικά τις αποδοχές των συνταξιούχων είναι ο νόμος 3845/06-05-2010, οποίος ψηφίστηκε από την ελληνική βουλή και αφορά «μέτρα για την εφαρμογή του μηχανισμού στήριξης της ελληνικής οικονομίας από τα κράτη – μέλη της Ζώνης του ευρώ και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο». Συγκεκριμένα σύμφωνα με το άρθρο 3 και παράγραφο 10 ορίζεται ότι για όλους τους συνταξιούχους, εξαιρούνται οι συνταξιούχοι που λαμβάνουν σύνταξη από τον ΟΓΑ, που έχουν συμπληρώσει το 60^ο έτος της ηλικίας τους το Δώρο Χριστουγέννων καθορίζεται να είναι 400,00€, το Δώρο του Πάσχα να είναι 200,00€ όπως και το Επίδομα αδείας να είναι 200,00€. Στις επόμενες παραγράφους του άρθρου προβλέπονται και κάποιες εξαιρέσεις και αυτές αφορούν τους συνταξιούχους που λαμβάνουν σύνταξη αναπηρίας εξ ιδίου δικαιώματος, τους συνταξιούχους που τους έχει απονεμηθεί σύνταξη με τις διατάξεις των βαρέων και ανθυγιεινών, τους συνταξιούχους οικοδόμους και τους συνταξιούχους που λαμβάνουν σύνταξη θανάτου. Αντίθετα οι συνταξιούχοι που η μηνιαία σύνταξη είναι ψηλότερη των 2.500,00€ δεν δικαιούται να λάβουν κάποιο ποσό ως δώρο Χριστουγέννων, Πάσχα ή επίδομα Αδείας.

¹¹Παναγιώτης Λιαργκόβας (2020) « Δέκα χρόνια κρίση, τρία μνημόνια και μια πανδημία», Αθήνα : Εκδόσεις Πατάκη σελ. 27 - 29.

Η ψήφιση του ανωτέρω νόμου ήταν μεγάλο πλήγμα για την οικονομική κατάσταση των συνταξιούχων, διότι πριν την ψήφιση του νόμου οι συνταξιούχοι ελάμβαναν με τη σύνταξη του Δεκεμβρη και έναν επιπλέον μισθό ως δώρο Χριστουγέννων, στη συνέχεια τον μήνα Απρίλιο ελάμβαναν μαζί με τη σύνταξη μηνός Απριλίου και το ½ της σύνταξής τους ως δώρο Πάσχα και τέλος, τον μήνα Αύγουστο ελάμβαναν την μηνιαία σύνταξή τους καθώς και το ½ της σύνταξής τους ως επίδομα Αδείας. Η απώλεια αθροιστικά δύο μισθών και όπως είχε επικρατήσει να λέγεται της 13^{ης} και 14^{ης} σύνταξης ήταν αναμενόμενο να θορυβήσει και να προκαλέσει μεγάλη ανησυχία στους συνταξιούχους.

Όμως, το δώρο Χριστουγέννων και Πάσχα και το επίδομα Αδείας καταργήθηκαν εντελώς σχεδόν δύο χρόνια αργότερα με το νόμο 4093/12-11-2012. Σύμφωνα με το νόμο αυτό στο άρθρο 1 και παράγραφος 3 τα ανωτέρω δώρα και το επίδομα καταργούνται για όλους τους συνταξιούχους όλων των φορέων και των τομέων κύριας και επικουρικής ασφάλισης που υπάγονται στο Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας και συμπεριλαμβάνει και τους συνταξιούχους του ΟΓΑ και του ΝΑΤ και της Τράπεζας Ελλάδος. Οι μόνοι που εξαιρούνται είναι αυτοί που λαμβάνουν το εξωιδρυματικό επίδομα σύμφωνα με το άρθρο 42 του Νόμου 1140/1981. Το ποσό του εξωιδρυματικού επιδόματος θα καταβάλλεται ολόκληρο ως δώρο Χριστουγέννων ενώ ως δώρο Πάσχα θα λαμβάνουν το ½ του επιδόματος, ομοίως και το επίδομα αδείας. Με τη μόνη διαφορά ότι το άθροισμα αυτά των τριών ποσών θα επιμερίζεται σε δωδεκάμηνη βάση και θα προσαυξάνεται το ποσό της μηνιαίας σύνταξής τους.

Το εισόδημα των συνταξιούχων μέσα στη διετία 2010 – 2012 συρρικνώνεται πάρα πολύ με την απώλεια των δώρων Χριστουγέννων και Πάσχα και του επιδόματος Αδείας. Σύμφωνα με το από 23 Απριλίου 2010 ηλεκτρονικό άρθρο με τίτλο «Τα μέτρα – σοκ που θα ανακοινώσει η κυβέρνηση πιθανότητα την Κυριακή, όπως αναφέρει όλος ο Ελληνικός Τύπος»¹² παρουσιάζεται η δεινή οικονομική κατάσταση που έχει βρεθεί η Ελλάδα και τα απαραίτητα μέτρα που πρέπει να πάρει η κυβέρνηση προκειμένου να αποφευχθούν τα χειρότερα. Οι τίτλοι προΐδεάζουν, ότι είναι μέτρα σοκ, μέτρα σκληρά ή μετρά που είναι μαχαίρι για την 13η και 14η σύνταξη. Όμως, είναι απαραίτητα για την εκταμίευση της οικονομικής βοήθειας σύμφωνα με τις

¹² www.taxheaven.gr

οδηγίες και τις απαιτήσεις του μεικτού κλιμακίου της Ε.Ε., του Δ.Ν.Τ. και της Ε.Κ.Τ. Επίσης σε πολλά άρθρα αποτυπώνεται η αγωνία των συνταξιούχων και ο φόβος για την επιβίωση των ίδιων και των μελών της οικογένειας τους¹³.

Στη συνέχεια ακολούθησε η κράτηση Εισφοράς Αλληλεγγύης Συνταξιούχων (ΕΑΣ) όπως ορίζεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 38 του νόμου 3863/15-07-2010. Το ποσό που είχε προβλεφθεί να παρακρατείται μηνιαία από τις συντάξεις έπρεπε να τηρείται σε ένα λογαριασμό με οικονομική και λογιστική αυτοτέλεια, στο Ασφαλιστικό Κεφάλαιο Αλληλεγγύης Γενεών (ΑΚΑΓΕ). Σκοπός αυτού του λογαριασμού είναι η κάλυψη των ελλειμμάτων των κλάδων της Κύριας Σύνταξης των φορέων της Κοινωνικής Ασφάλισης έως 31/12/2018 και η χρηματοδότηση του προγράμματος «πρόγραμμα κατ' οίκον φροντίδας συνταξιούχων». Τα εισοδηματικά κριτήρια που τέθηκαν ήταν στο σύνολο του ποσού της κύριας σύνταξης όπως αποτυπώνονται στον παρακάτω πίνακα :

Πίνακας 2.1

ΕΑΣ - Το ποσοστό μείωσης ανάλογα με το μηνιαίο ποσό της κύριας σύνταξης

ΠΟΣΟ ΣΥΝΤΑΞΗΣ ΣΕ ΕΥΡΩ	ΠΟΣΟΣΤΟ ΚΡΑΤΗΣΗΣ
1.400,01€ έως 1.700,00€	3%
1.700,01€ έως 2.000,00€	4%
2.000,01€ έως 2.300,00€	5%
2.300,01€ έως 2.600,00€	6%
2.600,01€ έως 2.900,00€	7%
2.900,01€ έως 3.200,00€	8%
3.200,01€ έως 3.500,00€	9%
3.500,01€ και άνω	10%

Ένα χρόνο αργότερα, ήτοι από 01/08/2011 τα ανωτέρω ποσοστά άλλαξαν και καθορίστηκαν νέα ποσοστά σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 44 και τις παραγράφους 10, 11 και 12 του νόμου 3986/2011 για τις κύριες συντάξεις κοινωνικής ασφάλισης. Η Εισφορά Αλληλεγγύης Συνταξιούχων καθορίζεται ως εξής:

¹³ www.naftemporiki.gr 04/12/2012 «Reuters: Με λιτότητα θα κάνουν Χριστούγεννα οι Έλληνες».

Πίνακας 2.2
ΕΑΣ - Τα νέα ποσοστά μείωσης της κύριας σύνταξης

ΠΟΣΟ ΣΥΝΤΑΞΗΣ ΣΕ ΕΥΡΩ	ΠΟΣΟΣΤΟ ΚΡΑΤΗΣΗΣ
1.400,01€ έως 1.700,00€	3%
1.700,01€ έως 2.000,00€	6%
2.000,01€ έως 2.300,00€	7%
2.300,01€ έως 2.600,00€	9%
2.600,01€ έως 2.900,00€	10%
2.900,01€ έως 3.200,00€	12%
3.200,01€ έως 3.500,00€	13%
3.500,01€ και άνω	14%

Σημαντική παράμετρος και στους δύο ανωτέρω νόμους είναι ότι το τελικό ποσό της σύνταξης μετά τη μείωση δεν πρέπει να είναι μικρότερο των 1.400,00€.

Σύμφωνα με το νόμο 3986/2011 του άρθρου 44 και της παραγράφου 11 ορίστηκε και η Επιπλέον Εισφορά Αλληλεγγύης για τους συνταξιούχους που είναι κάτω των 60 ετών και λαμβάνουν σύνταξη από 1.700,01€ και άνω. Το ποσό της Επιπλέον Εισφοράς Αλληλεγγύης υπολογίζεται στο συνολικό ποσό της σύνταξης αφού έχει ήδη παρακρατηθεί η εισφορά αλληλεγγύης.

Το ποσό της Ειδικής Εισφοράς Αλληλεγγύης διαμορφώνεται ως εξής :

Πίνακας 2.3

Για τους συνταξιούχους κάτω των 60 ετών : τα ποσοστά μείωσης ανάλογα με το μηνιαίο εισόδημα της κύριας σύνταξης

ΠΟΣΟ ΣΥΝΤΑΞΗΣ ΣΕ ΕΥΡΩ	ΠΟΣΟΣΤΟ ΚΡΑΤΗΣΗΣ
1.700,01€ έως 2.300,00€	6%
2.300,01€ έως 2.900,00€	8%
2.900,01€ και άνω	10%

Το ποσό της Ειδικής Εισφοράς Αλληλεγγύης παρακρατείται μέχρι την συμπλήρωση του 60^{ου} έτους της ηλικίας των συνταξιούχων και έχει προβλεφθεί ότι το ποσό της σύνταξης δεν μπορεί μετά τη μείωση να είναι μικρότερο των 1.700,00€.

Σύμφωνα με το νόμο 3986/2011 άρθρο 44 και παράγραφο 13 εισφορά αλληλεγγύης ορίζεται και για τις επικουρικές συντάξεις, ως Ειδική Εισφορά Συνταξιούχων Επικουρικής Ασφάλισης αρχή γενομένης από 01/09/2011. Το ποσοστό κράτησης

διαμορφώνεται ανάλογα με το ποσό της επικουρικής σύνταξης όπως αποτυπώνεται στον παρακάτω πίνακα :

Πίνακας 2.4

ΕΑΣ - Το ποσοστό μείωσης ανάλογα με το μηνιαίο ποσό της επικουρικής σύνταξης

ΠΟΣΟ ΣΥΝΤΑΞΗΣ ΣΕ ΕΥΡΩ	ΠΟΣΟΣΤΟ ΚΡΑΤΗΣΗΣ
300,01€ έως 350,00€	3%
350,01€ έως 400,00€	4%
400,01€ έως 450,00€	5%
450,01€ έως 500,00€	6%
500,01€ έως 550,00€	7%
550,01€ έως 600,00€	8%
600,01€ έως 650,00€	9%
650,01€ και άνω	10%

Βασική επισήμανση είναι ότι το τελικό ποσό της σύνταξης δεν μπορεί να είναι μικρότερο των 300,00€.

Το ίδιο έτος, το 2011 ψηφίζεται ο νόμος 4024, σύμφωνα με τον οποίο προβλέπεται μείωση και των κύριων και των επικουρικών συντάξεων από 01/11/2011.

Για τις κύριες συντάξεις ο ανωτέρω νόμος ορίζει ότι οι συνταξιούχοι εφόσον λαμβάνουν πάνω από 1.000,00€ ενώ έχει αφαιρεθεί το ποσό της Εισφοράς Αλληλεγγύης και το ποσό της Ειδικής Εισφοράς Αλληλεγγύης και είναι μικρότεροι των 55 ετών, τότε η μειώνεται η κύρια σύνταξή τους κατά 40%. Υπάρχει και μία δεύτερη κατηγορία και αφορά αυτούς που είναι 55 ετών και άνω και λαμβάνουν σύνταξη άνω των 1.200,00€ ενώ έχει αφαιρεθεί το ποσό της Εισφοράς Αλληλεγγύης και της Ειδικής Εισφοράς Αλληλεγγύης, τότε η κύρια σύνταξη τους μειώνεται κατά 20%.

Για τις επικουρικές συντάξεις σύμφωνα με το άρθρο 2 του ίδιου νόμου ορίζεται ότι οι συνταξιούχοι που λαμβάνουν σύνταξη άνω των 150,00€ ενώ έχει αφαιρεθεί το ποσό της Ειδικής Εισφοράς Αλληλεγγύης, τότε να μειωθεί η σύνταξή τους κατά 30%.

Το Φεβρουάριο του 2012 ψηφίζεται ο νόμος 4051, που η ισχύς του νόμου είναι από 01/01/2012. Ο νόμος αυτός αφορά «ρυθμίσεις συνταξιοδοτικού περιεχομένου και άλλες επείγουσες ρυθμίσεις εφαρμογής του Μνημονίου Συνεννόησης του ν.

4046/2012». Σύμφωνα με το άρθρο 6 του νόμου αυτού θεσπίζεται η μείωση των κύριων συντάξεων κατά 12%. Όταν η σύνταξη είναι άνω των 1.300,00€ ενώ έχει αφαιρεθεί στο σύνολο της κύριας σύνταξης το ποσό που αντιστοιχεί στην Εισφορά Αλληλεγγύης, το ποσό της Ειδικής Εισφοράς αλληλεγγύης και το ποσό σύμφωνα με το Ν. 4024/2011. Όμως, ο νόμος επισημαίνει ότι το τελικό της σύνταξη δεν μπορεί να είναι μικρότερο των 1.300,00€ λόγω εφαρμογής του ανωτέρω νόμου.

Σύμφωνα με το άρθρο 6 του νόμου 4051/2012 θεσπίζονται μειώσεις και στις Επικουρικές Συντάξεις, όπως αποτυπώνεται στον παρακάτω πίνακα :

Πίνακας 2.5

Το ποσοστό μείωσης ανάλογα με το μηνιαίο ποσό της επικουρικής σύνταξης σύμφωνα με το άρθρο 6 του νόμου 4051/2012.

ΠΟΣΟ ΣΥΝΤΑΞΗΣ ΣΕ ΕΥΡΩ	ΠΟΣΟΣΤΟ ΚΡΑΤΗΣΗΣ
00,01€ έως 250,00€	10%
250,01€ έως 300,00€	15%
300,01€ και άνω	20%

Ο νόμος προβλέπει στην πρώτη περίπτωση η μείωση της Επικουρικής σύνταξης να μην είναι κάτω των 200,00€, στην δεύτερη περίπτωση να μην είναι κάτω των 225,00€ και στην τρίτη περίπτωση να μην είναι κάτω των 255,00€.

Στη συνέχεια ψηφίστηκε ο νόμος 4093/2012 με ισχύ από 01/01/2013 και αυτός προβλέπει μειώσεις στις συντάξεις. Συγκεκριμένα στο άρθρο 1 του νόμου προβλέπει μείωση των κύριων και επικουρικών συντάξεων. Εφόσον έχουν αφαιρεθεί τα ποσά από τις προγενέστερες μειώσεις, το ποσοστό της μείωσης επηρεάζεται από το ποσό της σύνταξης όπως φαίνεται στον παρακάτω πίνακα :

Πίνακας 2.6

Το ποσοστό μείωσης ανάλογα με το μηνιαίο ποσό της κύριας σύνταξης σύμφωνα με το νόμο 4093/2012.

ΠΟΣΟ ΣΥΝΤΑΞΗΣ ΣΕ ΕΥΡΩ	ΠΟΣΟΣΤΟ ΚΡΑΤΗΣΗΣ
1.000,00€ έως 1.500,00€	5%
1.500,01€ έως 2.000,00€	10%
2.000,01€ έως 3.000,00€	15%
3.000,01€ και άνω	20%

Ο νόμος έχει ορίσει κάποιους περιορισμούς στο ποσό της μείωσης. Συγκεκριμένα στην πρώτη περίπτωση το ποσό της σύνταξης μετά την μείωση δεν μπορεί να είναι μικρότερο των 1.000,01€, στη δεύτερη περίπτωση μικρότερο των 1.425,01€, στην τρίτη περίπτωση μικρότερο των 1.800,01€ και στην τέταρτη περίπτωση μικρότερο των 2.550,01€.

Οι επικουρικές συντάξεις δέχτηκαν και άλλη μία μείωση, η οποία ήταν μία οριζόντια μείωση της τάξεως -5,2% σύμφωνα με το άρθρο 42 του Ν. 4052/2012 και αφορά την εφαρμογή του συντελεστή αναπροσαρμογής των συντάξεων του Ενιαίου Ταμείου Επικουρικής Ασφάλισης (ΕΤΕΑ). Η μείωση αυτή άρχισε να παρακρατείται από 01/07/2014. Η μείωση των -5,2% έγινε μετά την εφαρμογή όλων των άλλων μειώσεων ήτοι, του Ν. 4024/2011, του Ν. 4051/2012 και Ν. 4093/2012 και πριν την παρακράτηση του φόρου.

Το 2015 η Ελληνική Οικονομία βρέθηκε σε δεινή οικονομική θέση και προκειμένου να αποφευχθεί το ενδεχόμενο χρεοκοπίας, χρειάστηκε να τον Ιούλιο του ίδιου έτους να υπογραφεί μία δανειακή σύμβαση ή αλλιώς ένα πρόγραμμα διάσωσης ανάμεσα στον τότε Έλληνα πρωθυπουργό και στους δανειστές. Στις 14 Αυγούστου του 2015 ψηφίζεται ο νόμος 4336/2015 και η ελληνική βουλή επικυρώνει τη συμφωνία ανάμεσα στον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητα, την Ελληνική Δημοκρατία, την Τράπεζα της Ελλάδος και το Ελληνικό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας. Η Ελλάδα εξασφάλισε να πάρει το δάνειο των 86 δις ευρώ και η είσπραξη του ποσού προβλεπόταν να γίνει σταδιακά από τον Αύγουστο του 2015 έως 20 Αυγούστου του 2018. Μία από τις προϋποθέσεις για την είσπραξη του ποσού είναι η ελληνική πολιτεία να προβεί σε συνταξιοδοτικές μεταρρυθμίσεις, οι οποίες σχετίζονται σε τη λειτουργία των ασφαλιστικών ταμείων, τις ασφαλιστικές εισφορές, τον τρόπο απονομής σύνταξης καθώς και τα ποσά της σύνταξης και των υποψήφιων συνταξιούχων αλλά και των ήδη συνταξιούχων.

Ο νόμος 4387/12-05-2016 που ψηφίστηκε από την ελληνική βουλή, έθεσε τα θεμέλια ίδρυσης ενός Ενιαίου Φορέα Κοινωνικής ασφάλισης (Ε.Φ.Κ.Α.) που σύμφωνα με το άρθρο 52 ορίζει τα ασφαλιστικά ταμεία, που εντάσσονται στον νέο φορέα και οι αλλαγές που πρέπει να γίνουν.

Μία από τις αλλαγές που επηρέασε τις αποδοχές των συνταξιούχων είναι η αύξηση της κράτησης ασθένειας από 4% σε 6% και το 6% καθορίστηκε επί του συνόλου των κύριων συντάξεων σύμφωνα με το άρθρο 44 του Ν.4387/2016. Συγκεκριμένα η κράτηση αυτή από 01/07/2016 υπολογίζεται στο άθροισμα των κύριων συντάξεων που λαμβάνει ο συνταξιούχος, αφού αφαιρεθεί το ποσό της εισφορά αλληλεγγύης των συνταξιούχων. Πριν την ισχύ του ανωτέρω νόμου υπήρχε η δυνατότητα ο συνταξιούχος, που ελάμβανε περισσότερες κύριες συντάξεις από μία, να έχει τη δυνατότητα να επιλέξει σε ποια σύνταξη επιθυμεί να του παρακρατείται η κράτηση ασθένειας. Επίσης σύμφωνα με το ανωτέρω άρθρο, παράγραφος 2 από 01/01/2016 ορίζεται για πρώτη φορά να παρακρατείται κράτηση ασθένειας 6% και στις επικουρικές συντάξεις. Σε περίπτωση που κάποιος συνταξιούχος λαμβάνει πάνω από μία επικουρική σύνταξη, η κράτηση αυτή να επιβάλλεται και να υπολογίζεται στο σύνολο των επικουρικών συντάξεων, αφού αφαιρεθεί το ποσό της ειδικής εισφοράς συνταξιούχων επικουρικής ασφάλισης.

Το άρθρο 92 του Ν. 4387/2016 αναφέρεται στο Επίδομα Κοινωνικής Αλληλεγγύης Συνταξιούχων (Ε.Κ.Α.Σ.), το οποίο όριζε τις προϋποθέσεις και τα κριτήρια για την καταβολή του ποσού στους δικαιούχους από 01/01/2017 έως 31/12/2019 ενώ από 01/01/2020 προβλεπόταν η οριστική κατάργηση αυτής της παροχής. Το ΕΚΑΣ ήταν ένα επίδομα που ενίσχυε το μηνιαίο εισόδημα των χαμηλοσυνταξιούχων ή των συνταξιούχων αναπηρίας με ποσοστό αναπηρίας από 80% και άνω και καθώς και τα άτομα (χήρος/α και τέκνα) που ελάμβαναν σύνταξη θανάτου. Η χορήγηση του επιδόματος ήταν άρρηκτα συνδεδεμένη με το καθαρό ετήσιο εισόδημα από συντάξεις (κύριες, επικουρικές και καταβαλλόμενα σε χρήματα), με το συνολικό ετήσιο ατομικό φορολογητέο εισόδημα και με το συνολικό ετήσιο οικογενειακό φορολογητέο εισόδημα. Αρχικά το ποσό ήταν 230,00€ μηνιαίως αλλά κάθε χρόνο το μηνιαίο ποσό μειωνόταν μέχρι την πλήρη κατάργησή του. Το μηνιαίο ποσό του επιδόματος δεν υπόκειντο σε μειώσεις όπως ασφαλιστικές εισφορές υπέρ του κλάδου ασθένειας ούτε σε Εισφορά Αλληλεγγύης Συνταξιούχων, ήταν ένα «καθαρό» ποσό που προστίθετο στις μηνιαίες αποδοχές των χαμηλοσυνταξιούχων.

Στην συνέχεια σύμφωνα με το άρθρο 96 του ίδιου νόμου «Παροχές Ε.Τ.Ε.Α. – Αναπροσαρμογή καταβαλλόμενων συντάξεων» και συγκεκριμένα στη παράγραφο 4

περιγράφεται ο τρόπος αναπροσαρμογής των ήδη καταβαλλόμενων συντάξεων και η αναπροσαρμογή αυτή προκαλεί τη μείωση των επικουρικών συντάξεων.

Ο τρόπος υπολογισμού έχει ως εξής : κατά την έναρξη ισχύος του νόμου (πριν τον επανυπολογισμό) το άθροισμα των καταβαλλόμενων τιμών της κύρια και της επικουρικής σύνταξης συμπεριλαμβανομένου και της εισφοράς υγειονομικής περίθαλψης και της εισφοράς αλληλεγγύης συνταξιούχων (Ν. 3863/2010 & Ν. 3986/2011) είναι μεγαλύτερο των 1.300,00€, τότε το καταβαλλόμενο ποσό της επικουρικής σύνταξης πολλαπλασιάζεται με το Συντελεστή Επανυπολογισμού 0,4927 και το γινόμενο που προκύπτει, προστίθεται στο καταβαλλόμενο ποσό της κύριας σύνταξης.

Τότε υπάρχουν δύο περιπτώσεις :

A) αν το άθροισμα είναι μεγαλύτερο των 1.300,00€, τότε δεν υπόκειται άλλη μείωση.

B) εάν το άθροισμα είναι μικρότερο των 1.300,00€, η διαφορά που προκύπτει, ονομάζεται προσωπική διαφορά και αυτό το ποσό προστίθεται στο γινόμενο, που προέκυψε από το καταβαλλόμενο ποσό της επικουρικής σύνταξης (πριν τον επανυπολογισμό με το συντελεστή 0,4927). Το αθροιστικό ποσό των καταβαλλόμενων συντάξεων, κύριας και επικουρικής δεν πρέπει να είναι μικρότερο των 1.300,00€.

Οι διατάξεις που ίσχυαν πριν την ψήφιση του ανωτέρω νόμου για τα κατώτερα όρια των επικουρικών συντάξεων καταργούνται και η μείωση αυτή εφαρμόζεται από 01/06/2016.

Ο επανυπολογισμός ίσχυσε και για τις κύριες συντάξεις από 01/01/2019 σύμφωνα με τα άρθρα 6, 13, 14, 33 και 94 του Ν. 4387/2016. Σε περίπτωση που το ποσό που λάμβανε ο συνταξιούχος πριν τον επανυπολογισμό ήταν μεγαλύτερο από το ποσό που προέκυπε μετά τον επανυπολογισμό, τότε η διαφορά των δύο ποσών είναι θετική και απεικονίζεται στο ενημερωτικό σημείωμα ως προσωπική διαφορά και συμψηφίζεται κατά έτος μέχρι να εξαιρεθεί εντελώς (σύμφωνα με το άρθρο 14, παρ.3^α). Σε περίπτωση που συμβεί το αντίθετο και το καταβαλλόμενο ποσό που ελάμβανε ο συνταξιούχος πριν τον επανυπολογισμό ήταν μικρότερο από το ποσό που προέκυπε μετά τον επανυπολογισμό, τότε η διαφορά των ποσών είναι αρνητική και

απεικονίζεται στο ενημερωτικό σημείωμα ως προσωπική διαφορά, η οποία στο ποσό που ελάμβανε ο συνταξιούχος πριν τον επανυπολογισμό προστίθεται το 1/5 της προσωπικής διαφοράς, σταδιακά και ισόποσα εντός πέντε ετών αρχή γενομένης από 01/01/2019.

2.2 «Η ελληνική πολιτική των μειώσεων και των περικοπών έναντι άλλων πολιτικών ευρωπαϊκών κρατών με παρόμοια προβλήματα»

Η ελληνική πολιτεία επέλεξε την πολιτική της λιτότητας, η οποία συνδέεται με την μείωση μισθών και συντάξεων, τη μείωση των δαπανών και την αύξηση της φορολογίας. Η πολιτική αυτή, είναι μία μέθοδος που σε ακαδημαϊκό επίπεδο υιοθετήθηκε από τον καθηγητή του Χάρβαρντ, Αλμπέρτο Αλεσίνα και στη συνέχεια ακολουθήθηκε ως πολιτική επιλογή για την αποτελεσματική αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης. Με αυτό τον τρόπο η ελληνική πλευρά προσπάθησε να μειώσει τις δαπάνες της χώρας και κατ' επέκταση τη μείωση του χρέους. Επίσης, υπήρχε ελπίδα ότι με τη μείωση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων ότι θα μπορούσε να δημιουργηθεί ένα θετικό κλίμα στις διεθνείς κεφαλαιοαγορές, ότι η οικονομία της χώρα παρόλο τα προβλήματα που έχει, διαθέτει τα αντανεκλαστικά για την εξυγίανση της οικονομίας. Η χώρα στη συνέχεια θα μπορούσε να δανειστεί με χαμηλότερα επιτόκια και να επιτευχθεί η ανάπτυξη. Όμως, εφαρμόζοντας αυτή την πολιτική μειώθηκε η συνολική ζήτηση και συρρικνώθηκαν τα δημόσια έσοδα και δημιουργήθηκε ένας φαύλος κύκλος ανάμεσα στην ύφεση και τη λιτότητα, που σύμφωνα με το κεϋνσιανό μοντέλο είναι κάτι αναμενόμενο, διότι η πολιτική λιτότητας λειτουργεί εις βάρος της ανάπτυξης της οικονομίας¹⁴.

Σε αντίθεση με άλλα κράτη που είχαν και αυτά δημοσιονομικά ελλείμματα όπως η Πορτογαλία η πολιτική λιτότητας δεν είχε τα ίδια αποτελέσματα όπως έγινε με την περίπτωση της Ελλάδας. Αυτό συνέβη γιατί η Πορτογαλία εφαρμόσε τη μείωση των μισθών αλλά αύξησε τις εξαγωγές της χώρας και επετεύχθη η ανάπτυξη. Με αποτέλεσμα την βελτίωση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων και τη μείωση του λόγου χρέους προς το ΑΕΠ (Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν) της χώρας. Επίσης αυτό που βοήθησε πολύ στην αποτελεσματική διαχείριση της κρίσης είναι η πολιτική

¹⁴ Παναγιώτης Λιαργκόβας (2020) « Δέκα χρόνια κρίση, τρία μνημόνια και μια πανδημία», Αθήνα : Εκδόσεις Πατάκη σελ. 29 και 30.

σταθερότητα που είχε η Πορτογαλία και η συνειδητοποίηση και από τους πολίτες και από τους πολιτικούς ότι πρέπει να γίνουν κάποιες μειώσεις για τη βιωσιμότητα της οικονομίας. Ένα άλλο κράτος που είχε δημοσιονομικά ελλείμματα είναι η Κύπρος, η οποία μπόρεσε μέσα σε μία τριετία να βγει από το μνημόνιο. Παρόλο που και η Κύπρος εφάρμοσε πολιτική λιτότητας, αυτό που τη βοήθησε αποτελεσματικά είναι ότι είχε και βασίστηκε στην αποτελεσματική λειτουργία των θεσμών.¹⁵

¹⁵ Παναγιώτης Λιαργκόβας (2020) « Δέκα χρόνια κρίση, τρία μνημόνια και μια πανδημία», Αθήνα : Εκδόσεις Πατάκη σελ. 34, 35 & 149 – 152 & 157.

3. ΚΕΦΑΛΑΙΟ «Το ερευνητικό μέρος της Διπλωματικής Εργασίας, Τα ερωτηματολόγια και τα συμπεράσματα που απορρέουν από αυτά.»

3.1 «Ο σκοπός και ο στόχος του ερευνητικού μέρους και το περιεχόμενο των ερωτηματολογίων»

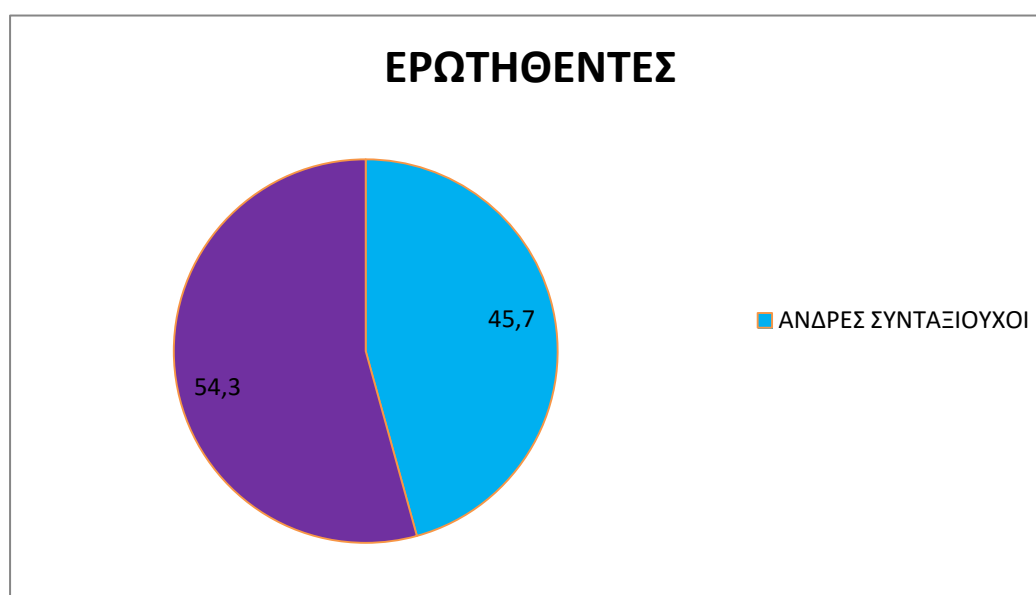
Στο παρόν κεφάλαιο της διπλωματικής εργασίας επιχειρείται να αποτυπωθεί κατά πόσο η οικονομική κρίση του 2008 επηρέασε το βιοτικό επίπεδο των ελλήνων συνταξιούχων και να παρουσιαστούν αναλυτικά οι τομείς της καθημερινότητάς τους, που πλήχτηκαν περισσότερο ή λιγότερο από αυτή. Το ερωτηματολόγιο (βλέπε Παράρτημα) αποτελείται από 23 ερωτήσεις, οι πρώτες αναφέρονται σε γενικά χαρακτηριστικά όπως το είδος της σύνταξης που λαμβάνουν οι ερωτηθέντες, από ποιο ταμείο και εάν λαμβάνουν και επικουρική σύνταξη. Στη συνέχεια ζητούνται οικονομικά στοιχεία όπως το μηνιαίο εισόδημα που ελάμβαναν πριν το 2008 και σε περίπτωση που υπάρχει μείωση του μηνιαίου ποσού της σύνταξής τους λόγω των μνημονιακών κρατήσεων να δηλωθεί το ποσό που μειώθηκε. Ακολουθεί η 6^η ερώτηση και το περιεχόμενό της είναι «*οι μειώσεις αυτές πως επηρέασαν τις οικονομικές σας επιλογές*» και δίνονται κάποιες επιλογές που μπορούν οι ερωτηθέντες να συμπληρώσουν. Δίνεται επίσης η δυνατότητα να επιλέξουν παραπάνω από μία επιλογή και να συμπληρώσουν και κάτι επιπλέον σε περίπτωση που το θεωρούν απαραίτητο. Οι δύο επόμενες ερωτήσεις είναι σχετικές με την περικοπή και την οριστική κατάργηση των Δώρων Χριστουγέννων, Πάσχα και του Επιδόματος Αδείας και οι επιπτώσεις που είχαν στην καθημερινότητα των Ελλήνων συνταξιούχων. Από την 9^η ερώτηση μέχρι και την 11^η ερώτηση μελετούνται οι επιπτώσεις που έχει στην ψυχολογία των ερωτηθέντων η μνημονιακή πολιτική που εφαρμόστηκε από την Ελληνική Πολιτεία. Στη συνέχεια από την 12^η ερώτηση μέχρι και την 20^η ερώτηση καλούνται οι ερωτηθέντες να τοποθετηθούν και εκφράσουν την άποψή τους για την οικονομική κατάσταση της Ελλάδας πριν την Κρίση, για τις πολιτικές που εφαρμόστηκαν πριν και κατά τη διάρκεια αυτής και κατά πόσο ήταν αναγκαίες οι πολιτικές αυτές ή μπορούσαν μέσω άλλων πολιτικών όπως μέσω των μεταρρυθμίσεων να καλυτερεύσει η δημοσιονομική κατάσταση της Ελλάδας. Τέλος, οι ερωτηθέντες κλήθηκαν να απαντήσουν εάν έχουν πάρει μέρος σε ατομικές ή ομαδικές αγωγές και να το αιτιολογήσουν δίνοντας και πάλι τη δυνατότητα να

επιλέξουν παραπάνω από μία επιλογή και να σημειώσουν και κάποιον άλλο λόγο που οι ίδιοι θεωρούν σημαντικό.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η συμπλήρωση των ερωτηματολογίων δεν απαιτούσε το ονοματεπώνυμο των ερωτηθέντων αλλά ήταν ανώνυμα. Τα ερωτηματολόγια διανεμήθηκαν σε 140 ερωτηθέντες και ανταποκρίθηκαν οι 116, ήτοι το 82,9% των ερωτηθέντων. Η διανομή και η συλλογή των ερωτηματολογίων ήταν αποκλειστικά με δική μου ευθύνη και αυτό συνέβη κατά το χρονικό διάστημα από 7 Οκτωβρίου 2022 μέχρι και 28 Οκτωβρίου 2022. Δίνονταν πάντοτε προφορικά οι απαραίτητες διευκρινήσεις ότι τα στοιχεία αυτά θα αξιοποιηθούν και μόνο στο πλαίσιο της παρούσας διπλωματικής εργασίας και με αυτό τον τρόπο κάμπτονταν οι τυχόν δισταγμοί κάποιων υποψήφιων ερωτηθέντων. Η επεξεργασία και η ανάλυση των 116 ερωτηματολογίων έγινε αποκλειστικά από εμένα.

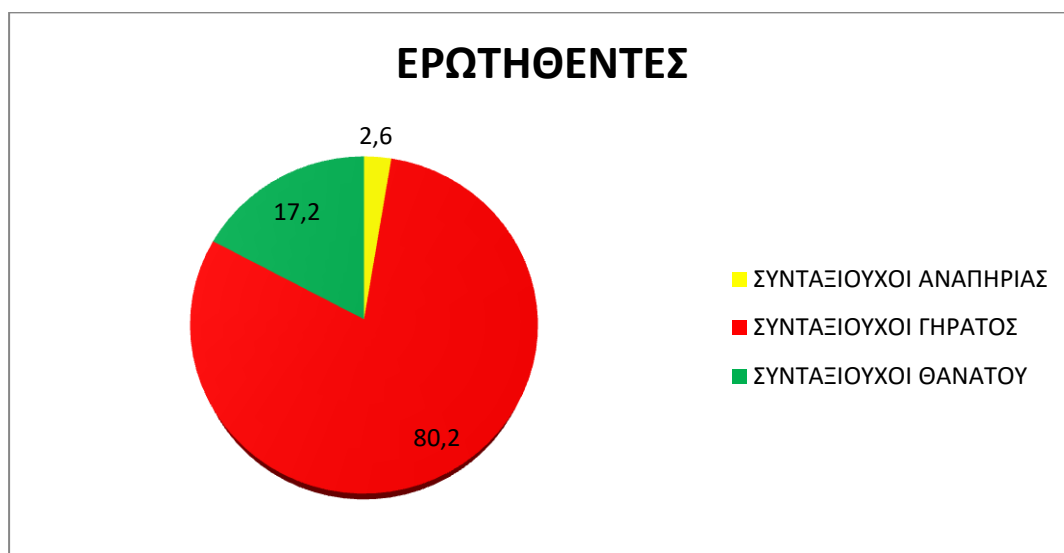
3.2 « Ανάλυση των δεδομένων των ερωτηματολογίων»

Στην ενότητα αυτή θα παρουσιαστούν τα στατιστικά στοιχεία που προέκυψαν από την συγκέντρωση των ερωτηματολογίων και η ανάλυση αυτών. Συγκεκριμένα από τους 116 ερωτηθέντες προέκυψε ότι οι 53 είναι άνδρες συνταξιούχοι και οι 63 γυναίκες συνταξιούχοι και όπως αποτυπώνεται και στο παρακάτω γράφημα το 45,7% είναι οι άνδρες και το 54,3% είναι οι γυναίκες.

Εικόνα 1 Παρουσία Δείγματος ως προς το Φύλο

Από τους τρεις κατηγορίες σύνταξης, αναπηρίας, γήρατος και θανάτου προέκυψε ότι η συντριπτική πλειοψηφία των ερωτηθέντων είναι συνταξιούχοι γήρατος, λιγότεροι θανάτου και ακόμα λιγότεροι αναπηρίας. Οι συνταξιούχοι γήρατος που πήραν μέρος είναι 93 με ποσοστό 80,2%, αναπηρίας είναι 20 με ποσοστό 17,2% και θανάτου μόνο τρεις με ποσοστό 2,6%. Τα στοιχεία αυτά αποτυπώνονται στον παρακάτω πίνακα :

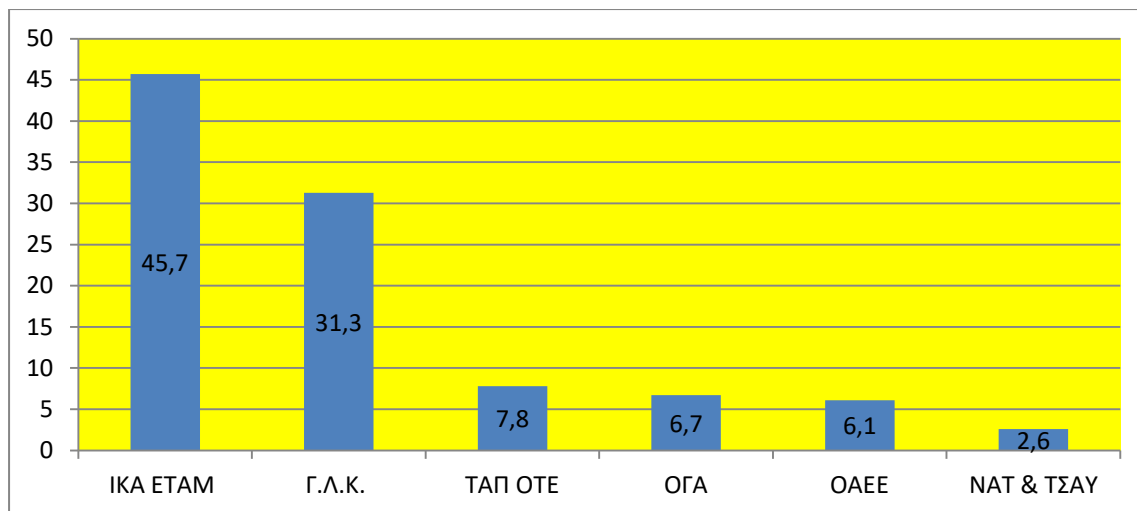
Εικόνα 2 Παρουσία Δείγματος ως προς την κατηγορία της Σύνταξης των ερωτηθέντων

Στο παρακάτω πίνακα και στο γράφημα που ακολουθεί αποτυπώνονται τα ασφαλιστικά ταμεία, από τα οποία λαμβάνουν την κύρια σύνταξη τους οι ερωτηθέντες και στην τρίτη στήλη του πίνακα εμφανίζονται τα ποσοστά των ερωτηθέντων ανά ασφαλιστικό ταμείο.

Πίνακας 3.1

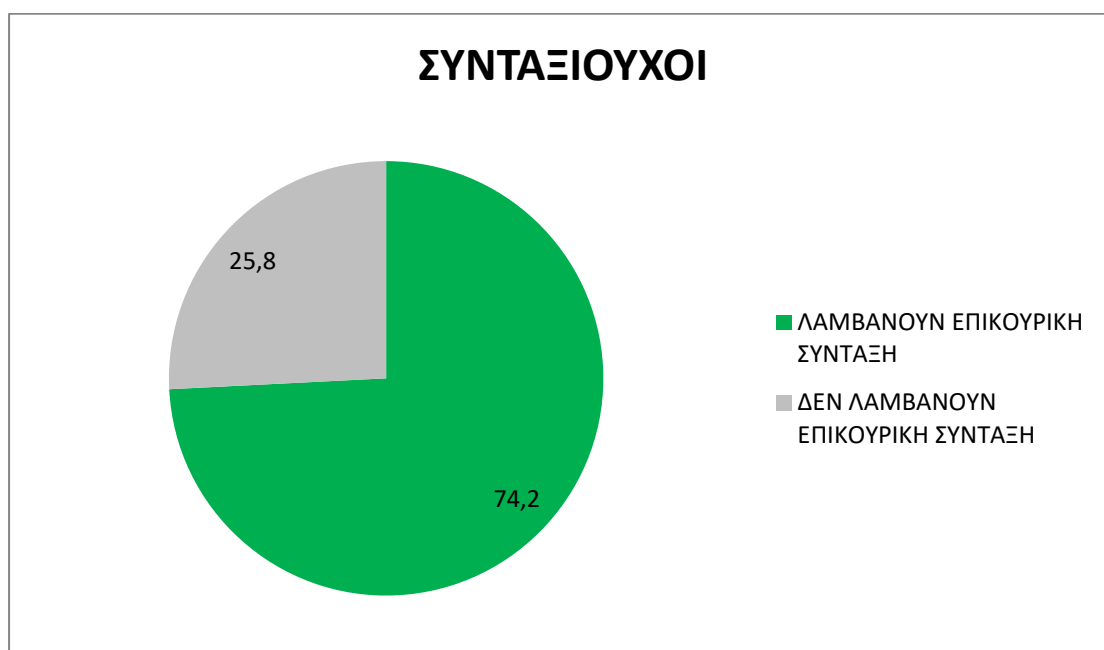
Τα ασφαλιστικά ταμεία και ο αριθμός και τα ποσοστά των ερωτηθέντων συνταξιούχων

<i>ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΑ ΤΑΜΕΙΑ</i>	<i>ΑΡΙΘΜΟΣ ΣΥΝΤΑΞΙΟΥΧΩΝ</i>	<i>ΠΟΣΟΣΤΟ %</i>
ΙΚΑ ΕΤΑΜ	53	45,7%
Γ.Λ.Κ.	36	31,1%
ΤΑΠ. ΟΤΕ	9	7,8%
ΟΓΑ	8	6,7%
ΟΑΕΕ	7	6,1%
ΝΑΤ & ΤΣΑΥ	3	2,6
ΤΣΜΕΔΕ	0	0
ΣΥΝΟΛΟ	116	100%

Εικόνα 3 Παρουσίαση ποσοστό ερωτηθέντων ανά ασφαλιστικό Ταμείο

Όμως, οι συνταξιούχοι όλων των κατηγοριών αναπηρίας, γήρατος και θανάτου έχουν τη δυνατότητα να λαμβάνουν και επικουρική σύνταξη. Από τους 116 ερωτηθέντες οι 86 συνταξιούχοι λαμβάνουν επικουρική σύνταξη ενώ οι 30 ερωτηθέντες συνταξιούχοι δεν λαμβάνουν. Τα ποσοστά είναι **74,2%** και **25,8%** αντίστοιχα και απεικονίζονται παραστατικά στο παρακάτω γράφημα.

Εικόνα 4 Παρουσίαση των ποσοστών συνταξιούχων που λαμβάνουν ή δεν λαμβάνουν Επικουρική Σύνταξη

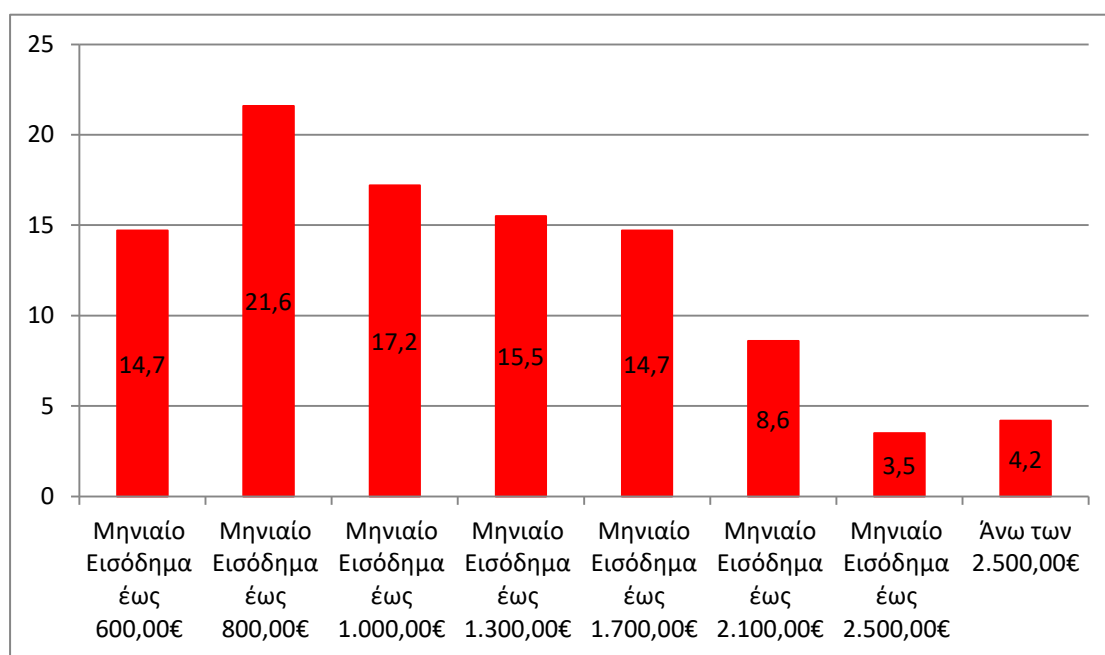
Στη 4^η ερώτηση του ερωτηματολογίου οι ερωτηθέντες συνταξιούχοι καλούνται να δηλώσουν το μηνιαίο εισόδημα, που ελάμβαναν το έτος 2008, τη χρονιά που ξεκίνησε η οικονομική κρίση αλλά δεν είχαν ξεκινήσει οι μνημονιακές κρατήσεις.

Στον παρακάτω πίνακα όπως και στο γράφημα που ακολουθεί απεικονίζονται τα ποσοστά των ερωτηθέντων συνταξιούχων σχετικά με το μηνιαίο τους εισόδημα.

Πίνακας 3.2

Το μηνιαίο εισόδημα των ερωτηθέντων συνταξιούχων και τα αντίστοιχα ποσοστά τους

<i>ΜΗΝΙΑΙΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ</i>	<i>ΑΡΙΘΜΟΣ ΣΥΝΤΑΞΙΟΥΧΩΝ</i>	<i>ΠΟΣΟΣΤΟ %</i>
<i>Έως 600,00€</i>	17	14,7%
<i>Έως 800,00€</i>	25	21,6%
<i>Έως 1.000,00€</i>	20	17,2%
<i>Έως 1.300,00€</i>	18	15,5%
<i>Έως 1.700,00€</i>	17	14,7%
<i>Έως 2.100,00€</i>	10	8,6%
<i>Έως 2.500,00€</i>	4	3,5%
<i>Άνω των 2.500,00€</i>	5	4,2%
ΣΥΝΟΛΟ	116	100%

Εικόνα 5 Παρουσίαση το ποσοστό των συνταξιούχων ανά μηνιαίο εισόδημα

Στην 5^η ερώτηση γίνεται μία διπλή προσπάθεια: α) να διαπιστωθεί το ποσοστό των συνταξιούχων που επηρεάστηκαν ή δεν επηρεάστηκαν από τις περικοπές λόγω των μνημονίων και β) να αποτυπωθεί το ακριβές ποσό που έχει μειωθεί λόγω της πολιτικής λιτότητας που εφαρμόστηκε. Η συντριπτική πλειοψηφία των ερωτηθέντων συνταξιούχων απάντησαν ότι επηρεάστηκαν από τις μνημονιακές μειώσεις σε ποσοστό 94% ενώ το 6% απάντησαν ότι δεν επηρεάστηκαν από αυτές. Στον πίνακα

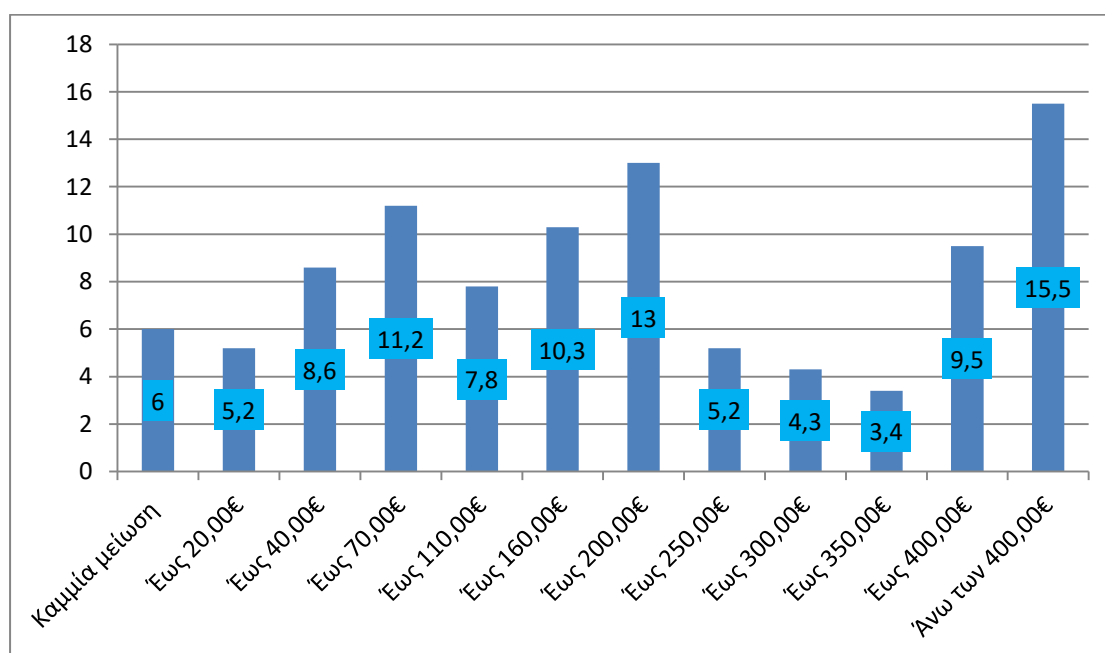
που ακολουθεί απεικονίζονται αναλυτικά ο αριθμός των ερωτηθέντων και τα αντίστοιχα ποσοστά σύμφωνα με τη μείωση που υπέστησαν.

Πίνακας 3.3

Το ποσό μείωσης της σύνταξης σε σχέση με τον αριθμό και τα ποσοστά των ερωτηθέντων συνταξιούχων

<i>ΠΟΣΟ ΜΕΙΩΣΗΣ</i>	<i>ΑΡΙΘΜΟΣ ΣΥΝΤΑΞΙΟΥΧΩΝ</i>	<i>ΠΟΣΟΣΤΟ %</i>
Έως 20,00€	6	5,2%
Έως 40,00€	10	8,6%
Έως 70,00€	13	11,2%
Έως 110,00€	9	7,8%
Έως 160,00€	12	10,3%
Έως 200,00€	15	13%
Έως 250,00€	6	5,2%
Έως 300,00€	5	4,3%
Έως 350,00€	4	3,4%
Έως 400,00€	11	9,5%
Άνω των 400,00€	18	15,5%
ΣΥΝΟΛΟ	109	94%

Παρατηρούμε ότι στον παραπάνω πίνακα απεικονίζονται **μόνο** ο αριθμός των συνταξιούχων που μειώθηκε η σύνταξή τους και τα αντίστοιχα ποσοστά μείωσης της σύνταξής τους ενώ στο γράφημα που ακολουθεί απεικονίζονται όλοι οι συνταξιούχοι είτε υπέστησαν είτε δεν υπέστησαν μείωση.

Εικόνα 6 Παρουσίαση το ποσοστό συνταξιούχων σε σχέση με τη μείωση που υπέστησαν στη σύνταξή τους

Αξίζει να σημειωθεί ότι οι συνταξιούχοι που δεν υπέστησαν καθόλου μείωση είναι διότι η σύνταξή τους ήταν κάτω των 1.000,00€ και σύμφωνα με την νομοθεσία δεν έπρεπε να μειωθεί η σύνταξή τους. Αντίθετα οι συνταξιούχοι που η σύνταξή τους ήταν άνω των 1.300,00€ ήταν αυτοί που υπέστησαν τις μεγαλύτερες μειώσεις και παρατηρήθηκε ότι όσο μεγαλύτερη ήταν η σύνταξή τους τόσο μεγαλύτερες ήταν και οι μειώσεις. Υπήρξαν ερωτηθέντες που δήλωσαν ότι το 2008 ελάμβαναν σύνταξη έως 2.500,00€ ή και άνω των 2.500,00€ και δήλωσαν ότι μειώθηκε η σύνταξή τους 900,00€, 1.000,00 ή ακόμα και 1.300,00€.

Η 6^η ερώτηση επικεντρώνεται στις οικονομικές επιπτώσεις που είχε στη ζωή και στην καθημερινότητα των ερωτηθέντων η μείωση της σύνταξής τους. Οι ερωτηθέντες είχαν το περιθώριο να επιλέξουν πολλές επιλογές αλλά και να προσθέσουν και κάποια επιλογή που τους εξέφραζε και δεν αναφέρεται στο ερωτηματολόγιο. Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται κατά αύξοντα αριθμό, τι μείωσαν λιγότερο και τι περισσότερο στις καθημερινές τους επιλογές.

Πίνακας 3.4
Οικονομικές επιπτώσεις λόγω των μνημονιακών μειώσεων

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΛΟΓΕΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΣΥΝΤΑΞΙΟΥΧΩΝ
Μείωσαν τις φαρμακευτικές δαπάνες	5
Μείωσαν τις ιατρικές δαπάνες	13
Μείωσαν τις δαπάνες για το όχημά τους	16
Μείωσαν τις επισκευές ή τη συντήρηση του ακινήτου ή των ακινήτων τους	25
Μείωσαν τα ταξίδια	45
Μείωσαν τα χρήματα για τη συντήρησή τους όπως χρήματα για το Super Market και το κρεοπωλείο	48
Μείωσαν τα χρήματα για την ένδυση και την υπόδησή τους	53
Μείωσαν τα δώρα σε παιδιά ή εγγόνια	59

Αξίζει να σημειωθεί ότι μελετώντας τον παραπάνω πίνακα οι περισσότεροι ερωτηθέντες συνταξιούχοι επέλεξαν να μειώσουν τα δώρα προς τα αγαπημένα τους πρόσωπα όπως παιδιά και εγγόνια ή να περιορίσουν τα έξοδα που έκαναν για την ένδυση και την υπόδηση τους ενώ ελάχιστοι επέλεξαν να μειώσουν τις φαρμακευτικές ή ιατρικές δαπάνες, που είναι απαραίτητες για την ιατρική τους φροντίδα. Φαίνεται ότι έθεσαν σε προτεραιότητα τα θέματα υγείας, την ασφάλεια της

οικίας τους και τους οχήματός τους, τη συντήρησή τους και τέλος τα ταξίδια και τα δώρα.

Επίσης υπήρξαν και 37 ερωτηθέντες συνταξιούχοι, που επέλεξαν την επιλογή, «όλα τα παραπάνω από λίγο», που σημαίνει ότι εξέτασαν τα έξοδά τους και επέλεξαν να τα μειώσουν όλα από λίγο. Τέλος, ιδιαίτερη προσοχή και σημασία έχουν οι απαντήσεις που έδωσαν στην ελεύθερη επιλογή και κάποιες από αυτές είναι ότι «αναγκάστηκαν και υπολόγιζαν με χαρτί και μολύβι όλα τα έξοδα τους», ότι «αξιοποίησαν τις αποταμιεύσεις τους, για να μπορέσουν να ανταποκριθούν στα έξοδά τους» και ότι «δυσκολεύονταν να ανταποκριθούν και να πληρώσουν τις σπουδές των παιδιών τους».

Ακολουθεί η 7^η ερώτηση που αφορά τα Δώρα Χριστουγέννων, Πάσχα και Επιδόματος Αδείας. Είναι η μοναδική ερώτηση που όλοι οι ερωτηθέντες σε ποσοστό 100% απάντησαν ότι δεν τα λαμβάνουν πλέον και στην 8^η ερώτηση κλίθηκαν να σημειώσουν πως αυτό επηρέασε και πάλι τις οικονομικές τους επιλογές. Στον παρακάτω πίνακα κατά αύξοντα αριθμό παρουσιάζονται οι οικονομικές επιπτώσεις στην καθημερινότητά τους.

Πίνακας 3.5

Οικονομικές επιπτώσεις λόγω της κατάργησης των Δώρων και του επιδόματος Αδείας

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΛΟΓΕΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΣΥΝΤΑΞΙΟΥΧΩΝ
Σταμάτησαν εντελώς τα ταξίδια στο Εξωτερικό	21
Σταμάτησαν εντελώς τις εκδρομές	23
Μείωσαν τις επισκευές που υλοποιούσαν με τα χρήματα αυτά	28
Μείωσαν τις πολήμερες εκδρομές στην Ελλάδα ή το Εξωτερικό	34
Μείωσαν τα χρήματα που δαπανούσατε για την αγορά ιδιαίτερων γεύσεων όπως τυριών, κρασιών ή γλυκισμάτων	37
Μείωσαν την οικονομική βοήθεια σε άτομα πέραν των μελών της οικογένειάς σας	43
Μείωσαν την αγορά δώρων για τα αγαπημένα σας πρόσωπα	55
Μείωσαν την αγορά ρούχων και παπουτσιών για εσάς	67

Οι ερωτηθέντες συνταξιούχοι είχαν τη δυνατότητα να επιλέξουν ανάμεσα σε πολλές επιλογές και να τσεκάρουν παραπάνω από μία επιλογή και επίσης είχαν το περιθώριο να συμπληρώσουν και κάποια άλλη επίπτωση – μείωση που δεν αναφέρεται στο ερωτηματολόγιο.

Σύμφωνα με τις απαντήσεις των ερωτηθέντων συνταξιούχων στην 6^η και 8^η ερώτηση είναι σαφές ότι μειώθηκε αρκετά η συνολική ζήτηση προϊόντων και υπηρεσιών. Μεγαλύτερη μείωση παρατηρήθηκε σε προϊόντα και υπηρεσίες που δεν ήταν αναγκαία για την επιβίωση τους με αποτέλεσμα να προκληθεί ύφεση στην αγορά λόγω της πολιτικής λιτότητας που εφαρμόστηκε.

Στη συνέχεια ακολουθεί η 9^η ερώτηση και οι ερωτηθέντες συνταξιούχοι καλούνται να απαντήσουν εάν θεωρούν δίκαιο τις μνημονιακές κρατήσεις και την περικοπή των Δώρων Χριστουγέννων, Πάσχα και Επιδόματος Αδείας λόγω της οικονομικής κρίσης. Η συντριπτική πλειοψηφία των συνταξιούχων σε ποσοστό 98,3% απάντησαν ότι δεν το θεωρούν δίκαιο ενώ το 1,7% των συνταξιούχων απάντησε ότι το θεωρεί δίκαιο. Τα ίδια ακριβώς ποσοστά σημειώνονται και στην επόμενη ερώτηση, το περιεχόμενο της οποίας είναι εάν οι συνταξιούχοι είχαν ανησυχία ότι ενδέχεται να μειωθούν και άλλο οι αποδοχές τους. Το 98,3% των ερωτηθέντων εξέφρασαν την ανησυχία και το φόβο τους ότι οι μειωμένες αποδοχές τους ενδεχομένως να μειωθούν και άλλο. Όμως, οι μειώσεις αυτές δεν επηρέασαν μόνο τις οικονομικές τους επιλογές αλλά και την ψυχολογία τους. Η 11^η ερώτηση εξετάζει τα συναισθήματα που προκάλεσαν οι μειώσεις. Η ερώτηση αυτή δεν είναι ανοιχτού τύπου αλλά οι ερωτηθέντες έχουν τη δυνατότητα να επιλέξουν ανάμεσα στις εξής επιλογές : Χαρά – Άγχος – Αισιοδοξία για το μέλλον – Θυμό – Ανασφάλεια και αβεβαιότητα για το μέλλον – Ελπίδα – Απαισιοδοξία για το μέλλον – Θλίψη – Κάποιο άλλο συναίσθημα που μπορούν να σημειώσουν. Κανείς από τους ερωτηθέντες δεν απάντησε ότι οι μειώσεις που έγιναν στη σύνταξή του του προκάλεσαν χαρά, ελπίδα και αισιοδοξία για το μέλλον. Αντίθετα στον παρακάτω πίνακα κατά αύξοντα αριθμό παρουσιάζονται τα συναισθήματα που δήλωσαν οι ερωτηθέντες.

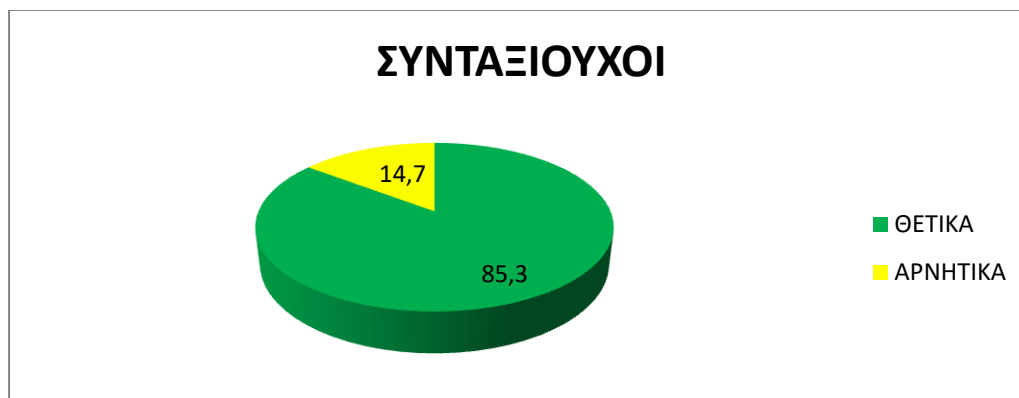
Πίνακας 3.6

Τα αρνητικά συναισθήματα και ο αντίστοιχος αριθμός των ερωτηθέντων συνταξιούχων

<i>ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΑ</i>	<i>ΑΡΙΘΜΟΣ ΣΥΝΤΑΞΙΟΥΧΩΝ</i>
Απαισιοδοξία για το μέλλον	40
Θλίψη	50
Θυμός	61
Άγχος	66
Ανασφάλεια και αβεβαιότητα για το μέλλον	79

Αξίζει να σημειωθεί ότι κάποιοι ερωτηθέντες συνταξιούχοι στα συναισθήματα που τους προκαλούσαν οι μειώσεις απάντησαν ότι ένιωθαν απογοήτευση, λύπη, αγανάκτηση, οργή και απαξίωση για τα πολιτικά πρόσωπα.

Στην συνέχεια ακολουθεί η 12 ερώτηση που θα εξεταστεί μαζί με την 18^η ερώτηση. Η 12^η ερώτηση αφορά την άποψη των ερωτηθέντων εάν θεωρούν ότι η Πολιτεία θα μπορούσε με άλλες πολιτικές να αποφύγει τις μειώσεις των συντάξεων και τις περικοπές των Δώρων Χριστουγέννων, Πάσχα και του Επιδόματος Αδείας. Από τους 116 ερωτηθέντες οι 113, ποσοστό 97,4% απάντησαν θετικά ότι η Πολιτεία με άλλες πολιτικές θα μπορούσε να χειριστεί διαφορετικά την κατάσταση ενώ 2,6% απάντησε αρνητικά. Όμως, όπως φαίνεται και στο παρακάτω γράφημα τα ποσοστά διαφοροποιούνται στην 18^η ερώτηση. Το περιεχόμενο της οποίας είναι εάν οι μεταρρυθμίσεις στις δομές του κράτους και των υπηρεσιών του θα μπορούσαν να καλυτερεύσουν την δημοσιονομική κατάσταση της χώρας. Οι 99 ερωτηθέντες απάντησαν θετικά ενώ 17 ερωτηθέντες απάντησαν αρνητικά με ποσοστά 85,3% και 14,7% αντίστοιχα.

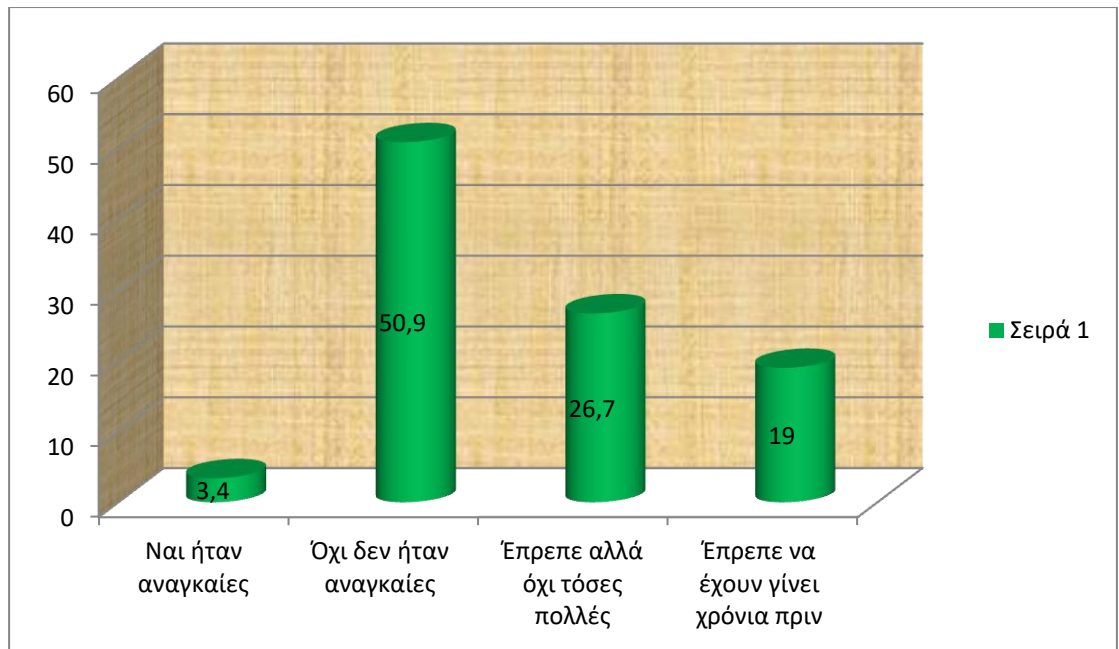
Εικόνα 7 Παρουσίαση το ποσοστό απαντήσεων των συνταξιούχων σχετικά με τις μεταρρυθμίσεις

Η 13^η ερώτηση αφορούσε εάν η ελληνική κοινωνία ήταν προετοιμασμένη για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης. Οι 112 συνταξιούχοι με ποσοστό 96,6% απάντησαν αρνητικά ενώ 4 συνταξιούχοι με ποσοστό 3,4% απάντησαν θετικά στην ερώτηση αυτή. Σε συνδυασμό με την 15^η ερώτηση, η οποία αφορά την άποψη των ερωτηθέντων εάν η ελληνική οικονομία ήταν ισχυρή πριν την οικονομική κρίση του 2008. Οι απαντήσεις στην ερώτηση αυτή διαφοροποιούνται, οι 27 ερωτηθέντες απάντησαν θετικά, ότι η ελληνική οικονομία ήταν ισχυρή πριν ξεσπάσει η οικονομική κρίση του 2008 ενώ οι 89 ερωτηθέντες απάντησαν αρνητικά και τα ποσοστά των απαντήσεων διαμορφώνονται σε 23,3% και 76,7% αντίστοιχα. Οι απαντήσεις διαφοροποιούνται ακόμα περισσότερο στην 17^η ερώτηση που οι 38 ερωτηθέντες συνταξιούχοι, ποσοστό 32,8% θεωρούν ότι η ελληνική οικονομία το 2008 βρέθηκε για πρώτη φορά σε δεινή οικονομική κατάσταση ενώ οι 78 ερωτηθέντες με ποσοστό 67,2% απάντησαν αρνητικά. Η ελληνική οικονομία και πριν την κρίση του 2008 όπως είδαμε στο πρώτο κεφάλαιο είχε σοβαρά δημοσιονομικά προβλήματα και πολλές φορές δανειζόταν για να μπορέσει να ανταποκριθεί στις οικονομικές της υποχρεώσεις. Επίσης αξίζει να σημειωθεί ότι υπήρξαν και άλλα κράτη που η οικονομία τους ήταν όπως η ελληνική και σαφώς κλονίστηκε η οικονομία τους από την διεθνή οικονομική κρίση του 2008. Ένα τέτοιο κράτος είναι η Πορτογαλία, η διαφορά όμως έγκειται στον τρόπο αντιμετώπισης. Η αποδοχή της κατάστασης της οικονομίας τους και η σύμπνοια όλων των πολιτικών δρώντων και του λαού στην αποτελεσματική αντιμετώπιση των συνεπειών της κρίσης άλλαξε άρδην τη διεύθυνση της κατάστασης.

Στην 14^η ερώτηση οι ερωτηθέντες συνταξιούχοι καλούνται να απαντήσουν θετικά ή αρνητικά στην ερώτηση «*Θεωρείτε ότι οι πολιτικές που εφαρμόστηκαν πριν την οικονομική κρίση του 2008 ήταν υπαίτιες για την τότε οικονομική κατάσταση της χώρας;*». Οι 104 ερωτηθέντες απάντησαν θετικά και οι 12 ερωτηθέντες απάντησαν αρνητικά και τα ποσοστά των απαντήσεων διαμορφώνονται σε 89,7% και 10,3% αντίστοιχα. Είναι θετικό που η πλειοψηφία των ερωτηθέντων θεωρούν ότι οι λανθασμένες πολιτικές του παρελθόντος είναι υπεύθυνες για την κατάσταση της ελληνικής οικονομίας. Όπως έχει ήδη επισημανθεί στο πρώτο κεφάλαιο η ένταξη της Ελλάδας στην ΕΟΚ θα μπορούσε με τις κατάλληλες πολιτικές να τεθούν οι βάσεις για μία υγιή οικονομία. Όμως, αντί αυτού δόθηκε μεγαλύτερη βαρύτητα στην αύξηση της κατανάλωσης, του δανεισμού και των εισαγωγών.

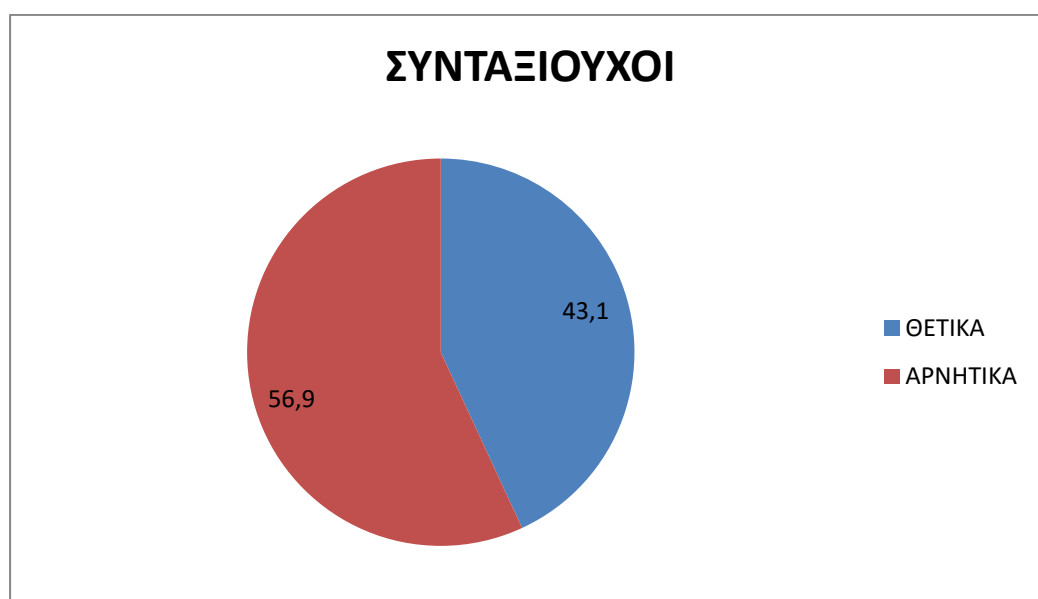
Πολύ σημαντική είναι η 16^η ερώτηση, που οι ερωτηθέντες συνταξιούχοι καλούνται να απαντήσουν θετικά ή αρνητικά εάν έχει βελτιωθεί η δημοσιονομική κατάσταση της χώρας. Οι 35 ερωτηθέντες συνταξιούχοι (30,2%) απάντησαν θετικά ενώ 81 ερωτηθέντες συνταξιούχοι (69,8%) απάντησαν αρνητικά. Παρόλο που τη συγκεκριμένη χρονική συγκυρία που κλήθηκαν να απαντήσουν (Οκτώβριος 2022) η Ελλάδα πλέον δεν εφαρμόζει κάποια δανειακή σύμβαση αλλά έχει ήδη απαλλαγεί από αυτές από το 2018. Όμως, μετά την οικονομική κρίση ακολούθησε αρχές του 2020 η πανδημία του COVID – 19 και κατά το τρέχον έτος ξέσπασε και ο πόλεμος ανάμεσα στην Ρωσία και την Ουκρανία. Όλα αυτά έχουν άμεσες επιπτώσεις στις οικονομίες των κρατών. Αντίστοιχα επηρεάστηκε και η ελληνική οικονομία και επηρέασε και την καθημερινότητα των ελλήνων πολιτών, που ένα μεγάλο μέρος των ερωτηθέντων σχεδόν το 70% απάντησαν ότι δεν έχει βελτιωθεί η δημοσιονομική κατάσταση της ελληνικής οικονομίας.

Η 19^η ερώτηση : το βιοτικό επίπεδο των ελλήνων πολιτών επηρεάστηκε θετικά ή αρνητικά από τις μνημονιακές κρατήσεις και περικοπές. Οι ερωτηθέντες συνταξιούχοι απάντησαν με ποσοστό 94,8% που είναι 110 συνταξιούχοι απάντησαν αρνητικά ενώ το 5,2%, ήτοι 6 συνταξιούχοι απάντησαν ότι επηρεάστηκε θετικά το βιοτικό τους επίπεδο. Συνέχεια της ερώτησης αυτής είναι η 20^η ερώτηση που οι ερωτηθέντες συνταξιούχοι πρέπει να αξιολογήσουν και να πουν εάν ήταν αναγκαίες οι μνημονιακές κρατήσεις/μειώσεις και περικοπές που τους έγιναν. Είχαν τέσσερις επιλογές, α) ναι ήταν αναγκαίες και απάντησαν 4 ερωτηθέντες, ποσοστό 3,4%, β) όχι δεν ήταν αναγκαίες και το επέλεξαν 59 ερωτηθέντες, ποσοστό 50,9%, γ) έπρεπε να γίνουν κάποιες μειώσεις αλλά όχι τόσες πολλές και το επέλεξαν 31 ερωτηθέντες , ποσοστό 26,7% και δ) έπρεπε να έχουν γίνει χρόνια πριν, απάντησαν 22 ερωτηθέντες και το ποσοστό διαμορφώνεται στο 19%. Τα ποσοστά των απαντήσεων αποτυπώνονται στο παρακάτω γράφημα.

Εικόνα 8 Παρουσίαση ποσοστών σχετικά με την αναγκαιότητα των μειώσεων και των περικοπών.

Οι τρεις τελευταίες ερωτήσεις είναι σχετικές με τη συμμετοχή ή μη των συνταξιούχων σε ομαδικές ή ατομικές αγωγές. Σύμφωνα με τις απαντήσεις οι 50 ερωτηθέντες συνταξιούχοι απάντησαν θετικά ενώ 66 συνταξιούχοι απάντησαν αρνητικά και τα αντίστοιχα ποσοστά, 43,10% και 56,90% απεικονίζονται παραστατικά στο παρακάτω γράφημα.

Εικόνα 9 Παρουσίαση ποσοστών συμμετοχής συνταξιούχων σε αγωγές

Στην 22^η ερώτηση κλήθηκαν αυτοί οι συνταξιούχοι που απάντησαν ότι συμμετείχαν σε ατομικές ή ομαδικές αγωγές να αιτιολογήσουν για ποιο λόγο συμμετείχαν. Οι απαντήσεις τους και ο αριθμός των συνταξιούχων αποτυπώνονται στον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 3.7

Οι λόγοι για τους οποίους οι ερωτηθέντες συνταξιούχοι συμμετείχαν σε ομαδικές ή ατομικές αγωγές

<i>ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ</i>	<i>ΑΡΙΘΜΟΣ ΣΥΝΤΑΞΙΟΥΧΩΝ</i>
Πιστεύουν στο θεσμό της Δικαιοσύνης	10
Πιστεύουν ότι είναι ο μόνος τρόπος για να υπερασπιστούν τα συμφέροντά τους	31
Πιστεύουν ότι έπρεπε με κάποιον τρόπο να αντιδράσουν	28
Επηρεάστηκαν από κάποιο άλλο πρόσωπο (όπως φίλο ή συνάδελφο)	2

Στην 23^η ερώτηση κλήθηκαν αυτοί οι συνταξιούχοι που απάντησαν ότι δεν συμμετείχαν σε ατομικές ή ομαδικές αγωγές να αιτιολογήσουν για ποιο λόγο δεν συμμετείχαν. Οι απαντήσεις τους και ο αριθμός των συνταξιούχων αποτυπώνονται στον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 3.8

Οι λόγοι για τους οποίους οι ερωτηθέντες συνταξιούχοι δεν συμμετείχαν σε ομαδικές ή ατομικές αγωγές

<i>ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ</i>	<i>ΑΡΙΘΜΟΣ ΣΥΝΤΑΞΙΟΥΧΩΝ</i>
Δεν πιστεύουν στο θεσμό της Δικαιοσύνης	12
Δεν είχαν υποστεί κάποια μείωση	6
Πιστεύουν ότι δεν θα έβρισκαν το δίκιο τους	48
Πιστεύουν ότι οι μειώσεις ήταν αναγκαίες για τη δημοσιονομική κατάσταση της χώρας	7

Και στις δύο αυτές ερωτήσεις οι ερωτηθέντες είχαν τη δυνατότητα να επιλέξουν όχι μόνο μία απάντηση αλλά και περισσότερες. Επίσης μπορούσαν να προσθέσουν και κάποιον άλλο λόγο. Υπήρξαν 3 συνταξιούχοι που σημείωσαν ότι

ανασταλτικός παράγοντας για τη μη συμμετοχή τους σε αγωγή οφείλεται στην μεγάλη αναμονή που απαιτείται για την δικαστική διεκδίκηση των μειώσεων και των περικοπών στη σύνταξή τους. Επίσης 2 συνταξιούχοι έκριναν ότι δεν υπάρχει λόγος να συμμετέχουν στις αγωγές αφού αυτές οι μειώσεις και οι περικοπές έχουν επιβληθεί από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Όπως επίσης πέντε συνταξιούχοι έκριναν ότι εάν οι μειώσεις αυτές κριθούν αντισυνταγματικές ή παράνομες ή άδικες, αυτό θα αφορά όλους τους συνταξιούχους και όχι μόνο όσους έχουν κάνει αγωγή. Τέλος, υπήρξε και ένας συνταξιούχος που δήλωσε ότι δεν έκανε αγωγή, διότι δεν είχε τα χρήματα που απαιτούνταν.

4. ΚΕΦΑΛΑΙΟ « Ο ρόλος της Δικαιοσύνης έναντι των μνημονιακών μειώσεων και των περικοπών των Δώρων Χριστουγέννων, Πάσχα και του Επιδόματος Αδειάς»

4.1 «Οι 2287 και 2288/2015 αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας»

Ο ρόλος των δικαστηρίων είναι πολύ σημαντικός για τη λειτουργία και τη χάραξη της δημόσιας πολιτικής. Τα δικαστήρια έχουν τη δυνατότητα να διαμορφώνουν και να επηρεάζουν την πολιτική ατζέντα της χώρας. Μία σημαντική αρμοδιότητα των δικαστηρίων είναι η ερμηνεία της νομοθεσίας και επιπλέον επιτυγχάνεται η επίλυση των συγκρούσεων ή των διαφωνιών που υπάρχουν σχετικά με αόριστες έννοιες που μπορεί να έχει ένας νόμος ή ακόμα και το σύνταγμα. Ιδιαίτερα οι αποφάσεις ενός υψηλού βαθμού δικαστηρίου όπως είναι το Συμβούλιο της Επικρατείας ή ο Άρειος Πάγος είναι δεσμευτικές και αποτρέπουν τη μη εφαρμογή αντισυνταγματικών διατάξεων. Επίσης με τις αποφάσεις των δικαστηρίων δεν ορίζεται μόνο το τι δεν πρέπει να γίνεται αλλά και ποιες ενέργειες πρέπει να γίνουν από την πολιτεία με βάση την αρχή της νομιμότητας¹⁶. Το Συμβούλιο της Επικρατείας λόγω των αγωγών που ασκήθηκαν ατομικά ή ομαδικά από τους συνταξιούχους κλήθηκε να αποφανθεί για τη συνταγματικότητα των νόμων βάσει των οποίων έγιναν οι μειώσεις στις συντάξεις τους.

Το Συμβούλιο της Επικρατείας κλήθηκε μετά από αίτηση της Γενικής Επιτροπής της Επικράτειας των Τακτικών Διοικητικών Δικαστηρίων και η οποία έγινε δεκτή να εισαχθεί η υπόθεση αυτή λόγω της σπουδαιότητάς της. Η πράξη της επιτροπής του ΣτΕ λόγω της εισαγωγής της υπόθεσης στην αρμοδιότητα του έπρεπε να δημοσιευθεί στον τύπο και να ανασταλεί η εκδίκαση των εκκρεμών υποθέσεων που έχουν το ίδιο ζήτημα. Στη συνέχεια μετά την επίλυση του ζητήματος το ΣτΕ έπρεπε να παραπέμψει την υπόθεση στο αρμόδιο δικαστήριο για να εκδικάσει την υπόθεση με βάση το δεσμευτικό χαρακτήρα που έχει η απόφαση αυτή.

Το ΣτΕ εξέτασε την υπόθεση και εξέδωσε τις υπ αριθμ. 2287/10-06-2015 και 2288/10-06-2015 αποφάσεις που αφορούν τις διαδοχικές περικοπές στην κύρια

¹⁶ Στέλλα Λαδή – Βασιλική Νταλάκου (2016) « Ανάλυση Δημόσιας Πολιτικής», Αθήνα : Εκδόσεις Παπαζήση σελ. 55 - 59.

σύνταξη που υπέστησαν οι συνταξιούχοι μετά τη δυσμενή οικονομική κατάσταση που είχε περιέλθει η Ελλάδα μετά την Παγκόσμια Οικονομική Κρίση του 2008. Συγκεκριμένα αναφέρουν ότι όταν το Κράτος βρεθεί σε εξαιρετικά δυσμενείς δημοσιονομικές συνθήκες και δεν μπορεί να διασφαλίσει τη βιωσιμότητα των ασφαλιστικών ταμείων και εφόσον υπάρχει ειδική, επιστημονικά τεκμηριωμένη μελέτη για την αναγκαιότητα και την αποτελεσματικότητα των περικοπών δίνεται η δυνατότητα στο νομοθέτη να παρέμβει και σύμφωνα με το άρθρο 22 παρ. 5 να νομοθετήσει υπέρ της μείωσης των ήδη απονεμηθεισών συντάξεων. Διευκρινίζει ότι αυτή η μείωση δεν μπορεί να είναι ανεξέλεγκτη αλλά πρέπει να είναι σύμφωνα με την αρχή της Αναλογικότητας και της Ισότητας στα δημόσια βάρη όπως ορίζεται από το άρθρο 25 του Συντάγματος και να μην κινδυνεύσει η αξιοπρεπής διαβίωση των συνταξιούχων. Αναφέρει συγκεκριμένα ότι η αξιοπρεπής διαβίωση δεν περιλαμβάνει μόνο τις δαπάνες για τη φυσική υπόστασή τους όπως είναι η διατροφή, η ένδυση, η στέγαση, βασικά οικιακά αγαθά, θέρμανση, υγιεινή και η ιατρική περίθαλψη όλων των βαθμίδων αλλά και την συμμετοχή τους στην κοινωνική ζωή ανάλογη του εργασιακού τους βίου (απόφαση του Ομοσπονδιακού Συνταγματικού Δικαστηρίου της Γερμανίας 09-02-2010). Σημαντική παράμετρος για τη βιωσιμότητα του ασφαλιστικού συστήματος είναι οι εισροές και οι εκροές του ασφαλιστικού κεφαλαίου, ο λόγος ασφαλισμένων προς συνταξιούχους, η δημογραφική γήρανση του πληθυσμού, η αύξηση του προσδόκιμου της ζωής, η οικονομική ύφεση και η ανεργία. Όλα αυτά ο νομοθέτης δεν μπορεί να τα παραβλέψει αλλά πρέπει να τα συνυπολογίσει προκειμένου να νομοθετήσει ορθά όχι μόνο για την παρούσα χρονική συγκυρία αλλά και για τις επόμενες γενιές.

Το συμβούλιο της Επικρατείας εξέτασε τις διατάξεις των νόμων 3845/2010, 3863/2010, 3986/2011, 4024/2011 και έκρινε ότι είναι συνταγματικές και δεν αντίκεινται ούτε στο άρθρο 1 του Πρώτου Προσθέτου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ (Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου), διότι η χώρα βρέθηκε σε κίνδυνο χρεοκοπίας και λόγω της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της ενεργοποίησης του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Στήριξης ήταν απαραίτητες να γίνουν κάποιες περικοπές δαπανών και μία από αυτές ήταν οι μειώσεις των συντάξεων και οι περικοπές των Δώρων Χριστουγέννων, Πάσχα και του επιδόματος αδείας. Συγκεκριμένα στην αιτιολογική έκθεση του ν.3845/2010 αναφέρει ότι «το αίτημα της Κυβέρνησης για ενεργοποίηση αυτού του μηχανισμού αποτέλεσε πράξη ευθύνης και ιστορική υποχρέωση

απέναντι στον κίνδυνο κατάρρευσης της οικονομίας λόγω αδυναμίας δανεισμού. Η προσφυγή στο μηχανισμό ήταν το τελευταίο καταφύγιο για να αποτραπεί η χρεοκοπία της χώρας. Ταυτόχρονα η ανάγκη προσφυγής στο μηχανισμό στήριξης μας οδηγεί στην ανάγκη να λάβουμε πρόσθετα μέτρα, για να εγγυηθούν οι εταίροι μας στην Ευρωπαϊκή Ένωση αλλά και στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο τη χρηματοδότηση των αναγκών μας, αλλά και για να βγούμε ασφαλείς από την κρίση.....». Στην αιτιολογική έκθεση ν. 3863/2010 σχετικά με την εισφορά αλληλεγγύης αναφέρεται στην κρίση του ασφαλιστικού συστήματος και αναφέρει χαρακτηριστικά «.....Σκοπός είναι να καταστούν σαφή στους συμπολίτες μας δύο πράγματα τι υποχρεούνται να εισφέρουν και τι δικαιούνται να προσδοκούν. Θεμέλιο του συστήματος είναι η διάκριση μεταξύ βασικής και αναλογικής σύνταξης διαχωρίζοντας τις προνοιακού τύπου παροχές από τις κατά κυριολεξία συντάξεις. Οι πρώτεςσυνιστούν έκφραση της κοινωνικής αλληλεγγύηςοι δεύτερες είναι αναλογική ανταπόδοση για τις εισφορές που κατέβαλαν κατά τη διάρκεια του ασφαλιστικού τους βίου. Η συνεχής μετακύληση, μέσω του δανεισμού και της διόγκωσης των ελλειμμάτων, όλων των βαρών στις μέλλουσες γενεές αλλά και η άρνηση της Πολιτείας να λάβει τα αναγκαία διορθωτικά μέτρα, συνιστούν ευθεία προσβολή της ισότητας των γενεών και πράξη ασύγγνωστης πολιτικής ανευθυνότητας και κοινωνική αδικία. επιτακτικός στόχος είναι η αποφυγή της χρεοκοπίας, η εξυγίανση των δημοσιονομικών της χώρας και η είσοδος σε μια νέα περίοδο βιώσιμης ανάπτυξης....». Ανάλογη ήταν και η αιτιολογική έκθεση του ν. 3986/2011 που παρουσίαζε την δεινή δημοσιονομική κατάσταση της χώρας αναφέροντας χαρακτηριστικά ότι «.....Χρόνιες παθογένειες και δημοσιονομικές αστάθειες σε συνδυασμό με ένα περιβάλλον πρωτοφανούς αβεβαιότητας στο διεθνές χρηματοπιστωτικό σύστημα, συντέλεστηκαν στο σταδιακό αποκλεισμό της Ελλάδας από τις πηγές διεθνούς δανεισμού και στην αδυναμία εξυπηρέτησης των δανειακών αναγκών της χώρας. Η χώρα ζει τη μεγαλύτερη κρίση της πρόσφατης ιστορίας της.....» και γίνεται αναφορά όχι μόνο στην κύρια σύνταξη αλλά σύμφωνα με το άρθρο 44 παρ. 13 η Ειδική Εισφορά Αλληλεγγύης επηρεάζει και την επικουρική σύνταξη. Στο ίδιο πνεύμα υπόκειται και η αιτιολογική έκθεση του Ν.4024/2011 και έχουν προβλεφθεί για λόγους κοινωνικής δικαιοσύνης να εξαιρούνται οι συνταξιούχοι αναπηρίας ή γήρατος που λαμβάνουν το εξωιδρυματικό επίδομα ή το επίδομα απολύτου αναπηρίας καθώς και τα θύματα τρομοκρατικών ενεργειών.

Αντίθετα το Συμβούλιο της Επικρατείας έκρινε και τις διατάξεις των νόμων 4051/2012 και 4093/2012 και διαπίστωσε ότι είναι αντισυνταγματικές. Ο λόγος της αντισυνταγματικότητας του ν. 4051/2012 είναι ότι στην αιτιολογική του έκθεση δεν γίνεται αναφορά για τις περικοπές που έγιναν στις συντάξεις λόγω του προγενέστερου νόμου (Ν. 4024/2011), ο οποίος είχε ψηφιστεί τέσσερις μήνες νωρίτερα αλλά περιορίζεται μόνο στους νόμους 3845/2010, 4046/2012 και στους νόμους που σχετίζονται με την Εισφορά Αλληλεγγύης και την Ειδική Εισφορά Αλληλεγγύης, ήτοι 3863/2010 και 3986/2011. Αντίστοιχα για τον ν. 4093/2012 ο λόγος της αντισυνταγματικότητας είναι ο σχεδόν ο ίδιος, ότι δεν γίνεται καμία μνεία για τις προγενέστερες μειώσεις και η λήψη των νέων μέτρων αιτιολογείται με γενική αναφορά στις *«δημοσιονομικές ανάγκες της χώρα και στην ανάγκη να διασφαλιστεί η βιωσιμότητα όλων των φορέων κοινωνικής ασφάλισης»*. Παράλληλα με τις διατάξεις του ίδιου νόμου γίνεται η κατάργηση των δώρων και του επιδόματος αδείας και στην αιτιολογική έκθεση αναφέρεται ότι *«.....οι δημοσιονομικές ανάγκες απαιτούν την περαιτέρω μείωση των κρατικών δαπανών.Κρίθηκε σκόπιμο και αναγκαία η περικοπή όλων των δώρων και του επιδόματος αδείας για όλους τους ασφαλιστικούς οργανισμούς και όλους τους συνταξιούχους, προκειμένου να διασφαλιστεί η βιωσιμότητα όλων των φορέων κοινωνικής ασφάλισης και η εξασφάλιση της μελλοντικής συνέχισης της καταβολής των παροχών στους δικαιούχους»*. Τα μέτρα αυτά λαμβάνονται σε μία χρονική συγκυρία, που έχει παρέλθει ήδη μία διετία από τον πρώτο αιφνιδιασμό που υπέστη η ελληνική οικονομία λόγω της οικονομικής κρίσης του 2008. Παρόλο τις προγενέστερες μειώσεις των συντάξεων η Πολιτεία επιλέγει με την ψήφιση αυτών των δύο νόμων να μειωθούν και άλλο οι συντάξεις. Ο νομοθέτης πριν την ψήφιση τους θα έπρεπε να έχει προβεί σε μία εμπειριστατωμένη μελέτη σχετικά με τη λήψη επιπλέον μέτρων. Θα έπρεπε τεκμηριωμένα να διαπιστώσει ο νομοθέτης ότι οι μειώσεις των συντάξεων είναι συμβατές με τις συνταγματικές δεσμεύσεις, τις αρχές της Ισότητας, της Αναλογικότητας και την προστασίας της αξίας του ανθρώπου. Στη συνέχεια θα έπρεπε να μελετήσει ο νομοθέτης όλες τις παραμέτρους και τις επιπτώσεις που θα είχαν οι μειώσεις αυτές στη βιωσιμότητα των ασφαλιστικών ταμείων και την επίδρασή τους στην ελληνική κοινωνία. Τέλος, θα έπρεπε να συνυπολογίσει με επιστημονικό και τεκμηριωμένο τρόπο (μέσω μιας εμπειριστατωμένης μελέτης) την επίπτωση που θα είχαν στο βιοτικό επίπεδο των συνταξιούχων. Εν τέλει το ΣτΕ αποφάσισε ότι λόγω της αντισυνταγματικότητας αυτών των διατάξεων δίνεται

δυνατότητα επιστροφής των κρατήσεων αυτών από την ημερομηνία δημοσίευσης των αποφάσεων αυτών, ήτοι 10/06/2015 και η αναδρομικότητα αφορά όσους συνταξιούχους έχουν κάνει αγωγές μέχρι και την ημέρα της δημοσίευσης των αποφάσεων. Οι υποθέσεις των αγωγών των συνταξιούχων πρόκειται να κριθούν από τα αρμόδια Διοικητικά Πρωτοδικεία της χώρας σύμφωνα με το δεσμευτικό χαρακτήρα του σκεπτικού των ανωτέρω αποφάσεων¹⁷.

Η Πολιτεία εφάρμοσε τις ανωτέρω αποφάσεις του ΣτΕ και σύμφωνα με παράγραφος 1 του άρθρου 114 του ν. 4714/2020 ορίζεται η επιστροφή των ποσών που παρακρατήθηκε λόγω του άρθρου 6 του ν. 4051/2012 και του πρώτου άρθρου της παρ. ΙΑ υποπαρ. ΙΑ5περ. 1 του ν. 4093/2012 και αφορά το χρονικό διάστημα 11/06/2015 (από την επόμενη μέρα της δημοσίευσης των αποφάσεων του ΣτΕ) μέχρι και τη δημοσίευση του ν. 4387/2016, ήτοι 12/05/2016. Τα ποσά καταβάλλονται στους δικαιούχους – συνταξιούχους άτοκα. Η επιστροφή του ποσού αυτού αφορά όλους τους συνταξιούχους που είχαν υποστεί μείωση στη σύνταξή τους λόγω των διατάξεων του ν. 4051/2012 και ν. 4093/2012 ανεξάρτητα εάν είχαν κάνει αγωγή και διεκδικούσαν αυτά τα ποσά.

4.2 «Οι 1889, 1890 και 1891/2019 αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας»

Με τις 1889 και 1890/2019 αποφάσεις του ΣτΕ κρίθηκε η συνταγματικότητα του άρθρου 96 του ν. 4387/2016 βάσει του οποίου έγινε ο επανυπολογισμός των επικουρικών συντάξεων, αξιολογήθηκε η ανάγκη ύπαρξης αναλογιστικής μελέτης, η κρατική χρηματοδότηση των επικουρικών συντάξεων και ο καθορισμός ορίου επικουρικών συντάξεων σε σχέση με την κύρια σύνταξη. Με την 1891/2019 απόφαση του ΣτΕ κρίθηκε ο επανυπολογισμός των κύριων συντάξεων βάσει των άρθρων 14 και 33 του νόμου 4387/2016, η κρατική χρηματοδότηση των κύριων συντάξεων, η αναλογιστική μελέτη για τη βιωσιμότητα του ΕΦΚΑ καθώς και την τεκμηρίωση της επάρκειας των παροχών και τα ποσοστά αναπλήρωσης της κύριας σύνταξης.

Σύμφωνα με το σκεπτικό της αριθμ. 1889/2019 απόφασης του ΣτΕ το άρθρο 96 του ν. 4387/2016 είναι αντισυνταγματικό και ο λόγος είναι ότι δεν είχε εκπονηθεί

¹⁷ Οι υπ αριθ. 2287 και 2288/2015 αποφάσεις του συμβουλίου της Επικρατείας.

αναλογιστική μελέτη πριν την ψήφιση του νόμου σχετικά με τη βιωσιμότητα του κλάδου της επικουρικής ασφάλισης του ΕΤΕΑΕΠ. Ο νομοθέτης θα έπρεπε να έχει προβεί στη σύνταξη αναλογιστικής μελέτης από μία αρχή που διαθέτει εξειδικευμένες γνώσεις όπως η Εθνική Αναλογιστική Αρχή που θα εξέταζε τη βιωσιμότητα των ασφαλιστικών φορέων της επικουρικής ασφάλισης κάτω από τις νέες συνθήκες, του νέου ενιαίου ασφαλιστικού συστήματος και ταυτόχρονα την εξασφάλιση της μακροπρόθεσμης ασφαλιστικής παροχής, ήτοι της σύνταξης στους δικαιούχους της όχι μόνο των τωρινών αλλά και των μελλοντικών δικαιούχων. Η έλλειψη της αναλογιστικής μελέτης δεν μπορεί να αναπληρωθεί με άλλα έγγραφα της Διοίκησης του φορέα, που προσπαθούσε να τεκμηριώσει τους ισχυρισμούς της. Επίσης επιβάλλεται η ακύρωση των διατάξεων του άρθρου 96 του ν. 4387/2016 διότι απαγορεύει σε αντίθεση με το άρθρο 22 παρ. 5 του Συντάγματος κάθε χρηματοδότηση των επικουρικών συντάξεων από τον κρατικό προϋπολογισμό. Αυτός ο όρος είναι αντίθετος και με το άρθρο 1 του ίδιου του νόμου (4387/2016) που ορίζει ότι το Κράτος έχει την εγγυητική ευθύνη και έχει την υποχρέωση να καλύψει τα τυχόν ελλείμματα και πόσο μάλλον που η επικουρική ασφάλιση έγινε υποχρεωτική όπως και η κύρια ασφάλιση. Με αποτέλεσμα την ακύρωση της οικ. 23123/785/07-06-2016 απόφασης του υφυπουργού Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης με τίτλο «Καθορισμός των τεχνικών παραμέτρων σχετικά με τις παροχές του Ενιαίου Ταμείου Επικουρικής Ασφάλισης».

Σύμφωνα με την αριθμ. 1890/2019 απόφαση του ΣτΕ κρίθηκε κατά πόσο είναι συνταγματικό ο επανυπολογισμός των επικουρικών συντάξεων. Έχοντας ως βάση του επανυπολογισμού το ποσό της επικουρικής σύνταξης όπως αυτό είχε διαμορφωθεί στις 31/12/2014 με τις μειώσεις που είχαν υποστεί οι επικουρικές συντάξεις λόγω των διατάξεων του νόμου 4051/2012 και 4093/2012 ενώ οι διατάξεις αυτές έχουν κριθεί αντισυνταγματικές σύμφωνα με τις αριθμ. 2287 και 2288/2015 αποφάσεις του ΣτΕ. Το σκεπτικό της απόφασης σε πολλά σημεία ταυτίζεται με την προγενέστερη απόφαση. Στόχος του νομοθέτη είναι με τη συγκεκριμένη ασφαλιστική μεταρρύθμιση να εξασφαλίσει τη βιωσιμότητα του φορέα και για τις επόμενες γενιές. Επίσης επιλέγει να θεσπιστούν διαρθρωτικές αλλαγές προς επίτευξη του δημόσιου συμφέροντος χωρίς να απαιτούνται οριζόντιες περικοπές για να εξυπηρετηθούν οι δημοσιονομικές ανάγκες της χώρας. Η απουσία της αιτιολογικής έκθεσης και άλλων στοιχείων για την τεκμηρίωση του τρόπου επανυπολογισμού των συντάξεων είχε ως

αποτέλεσμα την ακύρωση της οικ.25909/470/7-6-2016 απόφασης του υφυπουργού Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης με τίτλο «Αναπροσαρμογή καταβαλλόμενων συντάξεων του Ενιαίου Ταμείου Επικουρικής Ασφάλισης».

Μετά τις αριθμ. 1889/2019 και 1890/2019 αποφάσεις του ΣτΕ και σύμφωνα με το από 11/05/2020 Δελτίο Τύπου του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων με τίτλο «η αποκατάσταση των 250.000 επικουρικών συντάξεων που είχαν περικοπεί αντισυνταγματικά με το νόμο Κατρούγκαλου – ΣΥΡΙΖΑ το 2016» επανέρχονται οι επικουρικές συντάξεις στο ποσό που ήταν πριν τον επανυπολογισμό. Διευκρινίζει ότι αφορά τους συνταξιούχους που είχε μειωθεί η επικουρική τους σύνταξη, επειδή το άθροισμα της Κύριας και της Επικουρικής τους σύνταξης ήταν πάνω από 1.300,00€. Η έναρξη της αναδρομικότητας των ποσών είναι από 01 Οκτωβρίου 2019, ημερομηνία δημοσίευσης της σχετικής απόφασης του ΣτΕ και η πληρωμή των ποσών θα γίνει μέχρι τον Οκτώβριο του 2020.

Με την αριθμ. 1891/2019 απόφαση του ΣτΕ κρίθηκε η ασφαλιστική μεταρρύθμιση που υλοποιήθηκε με τον ν. 4387/2016, τα άρθρα 14 και 33 του ανωτέρω νόμου βάσει των οποίων πραγματοποιήθηκε ο επανυπολογισμός των κύριων συντάξεων των φορέων που συγχωνεύθηκαν στο νέο ασφαλιστικό φορέα, στον Ε.Φ.Κ.Α. Σύμφωνα με την αναλογιστική μελέτη της Εθνικής Αναλογιστικής Αρχής που προηγήθηκε τεκμηριώνεται η βιωσιμότητα του Ε.Φ.Κ.Α. λαμβάνοντας όλες τις παραμέτρους όπως τη δημογραφική γήρανση του πληθυσμού, την ανεργία, την οικονομική ύφεση όπως και τη σχέση ασφαλισμένων προς συνταξιούχους, μία σχέση που επηρεάζει τη βιωσιμότητα του ασφαλιστικού φορέα. Όμως, η αναλογιστική μελέτη έχει κάποιες ελλείψεις ως προς τον τρόπο υλοποίησης του επανυπολογισμού των κύριων συντάξεων. Ο επανυπολογισμός βασίστηκε στο ποσό της κύριας σύνταξης όπως είχε διαμορφωθεί και με τις διατάξεις των ν. 4051/2012 και 4093/2012, οι οποίες είχαν κριθεί αντισυνταγματικές με τις αριθμ. 2288 και 2288/2015 αποφάσεις του ΣτΕ. Η ελλιπής διαδικασία αποδεικνύεται από το γεγονός ότι σχεδόν ένα χρόνο μετά ψηφίζεται ένας άλλος νόμος 4472/2017 για να ρυθμίσει κάποια θέματα όπως το θέμα της προσωπικής διαφοράς και η έλλειψη αυτή δεν μπορεί να αντικατασταθεί με άλλα έγγραφα ή στοιχεία που προσκομίστηκαν στο ΣτΕ από τη Διοίκηση του Φορέα. Όπως συνέβη και στις επικουρικές συντάξεις με τις προγενέστερες αποφάσεις του ΣτΕ έτσι

και στις κύριες δεν μπορεί να υλοποιηθεί ο επανυπολογισμός των συντάξεων χωρίς να εξετάζεται από μία επιστημονικά τεκμηριωμένη μελέτη η επάρκεια των χορηγούμενων παροχών και η αξιοπρεπής διαβίωση των δικαιούχων. Ένα άλλο σημείο που πάσχει είναι το θέμα της κρατικής χρηματοδότησης του Ε.Φ.Κ.Α., που είχε περιορισθεί μόνο στο ποσό της εθνικής σύνταξης και όχι στο ποσό της ανταποδοτικής σύνταξης διότι αυτό αντιβαίνει στο άρθρο 22 παρ. 5 του Συντάγματος. Κατόπιν όλων των ανωτέρω ακυρώθηκε η αριθμ. 26083/887/07-06-2016 απόφαση του υφυπουργού Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης και του αναπληρωτή Υπουργού Οικονομικών με τίτλο «Αναπροσαρμογή κύριων συντάξεων – Προστασία καταβαλλόμενων συντάξεων».

Κατόπιν της αριθμ. 1891/2019 απόφασης του ΣτΕ τα άρθρα 14 και 33 του ν. 4387/2016 τροποποιήθηκαν με τα άρθρα 25 και 29 του ν. 4670/2020 βάσει των οποίων υλοποιήθηκε ο επανυπολογισμός των κύριων συντάξεων των φορέων που συγχωνεύθηκαν στον Ε.Φ.Κ.Α.

4.3 «Η 1439/2020 απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας»

Το ΣτΕ αφού ο Ε.Φ.Κ.Α. αιτήθηκε να διεξαχθεί πιλοτική δίκη σχετικά με τις μειώσεις των συντάξεων βάσει των διατάξεων των νόμων 4051/2012 και 4093/2012, οι οποίες έχουν κριθεί μεν αντισυνταγματικές σύμφωνα με τις αριθμ. 2287 και 2288/2015 αποφάσεις του ΣτΕ και η αντισυνταγματικότητα δεν μπορεί να θεραπευτεί με μεταγενέστερες αναλογιστικές μελέτες, καλείται δε να εξετάσει εάν οι μειώσεις αυτές είναι σύμφωνες με το Σύνταγμα και την ΕΣΔΑ (Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου) για το χρονικό διάστημα από την ημέρα ιδρύσεως του νέου φορέα, ήτοι 12/05/2016 και εφεξής. Το Ελληνικό Δημόσιο, όπως εκπροσωπείται από το Υπουργείο Οικονομικών παρεμβαίνει στο δικαστήριο υπέρ του ΕΦΚΑ και του ΕΤΕΑΕΠ. Σύμφωνα και με προγενέστερη απόφαση, την αριθμ. 1891/2019 απόφαση του ΣτΕ διαπιστώθηκε ότι οι περικοπές των συντάξεων βάσει των διατάξεων των ανωτέρω νόμων δικαιολογούνται επαρκώς, όχι αυτοτελώς αλλά ως εντασσόμενες στο πλαίσιο του νέου ασφαλιστικού συστήματος του ν. 4387/2016. Η αντισυνταγματικότητα των νόμων 4051/2012 και 4093/2012 οφείλεται στην έλλειψη μιας εμπεριστατωμένης και επιστημονικά τεκμηριωμένης μελέτης από την οποία να προκύπτει ότι τα μέτρα είναι πρόσφορα και αναγκαία για την βιωσιμότητα του ασφαλιστικού φορέα. Όμως, αυτό δεν εμποδίζει το νομοθέτη στο πλαίσιο της

ασφαλιστικής μεταρρύθμισης και της ίδρυσης ενός νέου ενιαίου φορέα απονομής κύριας σύνταξης να υιοθετήσει τις μειώσεις αυτές στο πλαίσιο του επανυπολογισμού των απονεμηθεισών συντάξεων, εφόσον υπάρξει και η ανάλογη αιτιολόγηση. Ο στόχος αυτής της θεμιτής επιλογής είναι ότι επιτυγχάνεται η βιωσιμότητα του ασφαλιστικού φορέα και οι παλιοί και οι νέοι συνταξιούχοι επωμίζονται το βάρος για την επίτευξη της ασφαλιστικής μεταρρύθμισης. Οι μειώσεις των κύριων συντάξεων βάσει των άρθρων 14 και 33 του ν.4387/2016 ορίζεται από την ημέρα ιδρύσεως του νέου φορέα ότι είναι νόμιμες και σύμφωνες με το Σύνταγμα και την Ε.Σ.Δ.Α. (Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου) και καταρρίπτεται το επιχείρημα ότι δεν εφαρμόστηκαν οι αριθμ. 2287 και 2288/2015 αποφάσεις του ΣΤΕ από 12/05/2016 και εφεξής. Είναι πολύ σημαντικό να διευκρινιστεί ότι η συνταγματικότητα του άρθρου 14 δεν έχει ρυθμιστικό χαρακτήρα για το χρονικό διάστημα από 01/01/2013 μέχρι 10/06/2015, για το διάστημα έχει αποφανθεί το ΣτΕ με τις αριθμ. 2287 και 2288/2015 αποφάσεις.

Οι αποφάσεις του ΣτΕ έχουν δεσμευτικό χαρακτήρα και ο Ε.Φ.Κ.Α. όπως έχει αναφερθεί, προέβη στην επιστροφή των ποσών που παρακρατήθηκαν βάσει των διατάξεων των νόμων 4051/2012 και 4093/2012 σε όλους τους συνταξιούχους ανεξάρτητα εάν είχαν κάνει αγωγή για το χρονικό διάστημα από την 11/06/2015 έως και 12/05/2016 σύμφωνα με τις αριθμ. 2287, 2288/2015 και 1439/2020 αποφάσεις του ΣτΕ. Η αναδρομική επιστροφή των ποσών για το χρονικό διάστημα από 10/06/2015 και πριν μπορεί να είναι εφικτή μόνο για τους συνταξιούχους που είχαν κάνει αγωγή μέχρι την ημερομηνία δημοσίευσης των αριθμ. 2287 και 2288/2015 αποφάσεων του ΣτΕ.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ολοκληρώνοντας τη διπλωματική εργασία με θέμα τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης του 2008 στο βιοτικό επίπεδο των Ελλήνων πολιτών και συγκεκριμένα στους συνταξιούχους μας δόθηκε η δυνατότητα να εξάγουμε κάποια σαφή συμπεράσματα. Ένα από αυτά είναι ότι η ελληνική οικονομία δεν στηριζόταν σε γερά θεμέλια και κλονίστηκε πάρα πολύ λόγω της Παγκόσμιας Οικονομικής Κρίσης του 2008. Επίσης η ελληνική οικονομία δεν είχε τα αντανakλαστικά και δεν ήταν προετοιμασμένη για να αντιμετωπίσει την κρίση. Προκειμένου να μην χρεοκοπήσει η χώρα και για να μπορέσει να δανειστεί από τους ευρωπαίους εταίρους και από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο θα έπρεπε να εφαρμοστεί μία πολιτική λιτότητας, μειώνοντας τους μισθούς και τις συντάξεις των πολιτών, αυξάνοντας τη φορολογία και μειώνοντας τις δαπάνες του κράτους. Διαπιστώθηκε μέσω του ερωτηματολογίου που δημιουργήθηκε στο πλαίσιο εκπόνησης της διπλωματικής εργασίας ότι η συρρίκνωση στο εισόδημα των Ελλήνων συνταξιούχων είχε επίπτωση όχι μόνο στην ψυχολογία τους που κατακλύζονταν από αρνητικά συναισθήματα όπως άγχος, θυμός και ανασφάλεια για το μέλλον αλλά μείωση της συνολικής ζήτησης περιορίζοντας και ιεραρχώντας τις ανάγκες τους. Παρόλο που τον Αύγουστο του 2018 ολοκληρώθηκε και η τελευταία δανειακή σύμβασης της Ελλάδας με τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας μεγάλη πλειοψηφία των Ελλήνων πολιτών θεωρούν ότι η δημοσιονομική κατάσταση της χώρας δεν έχει βελτιωθεί. Επίσης η συντριπτική πλειοψηφία των ερωτηθέντων συνταξιούχων σε ποσοστό 97,4% θεωρούν ότι η Πολιτεία θα μπορούσε με άλλες πολιτικές να χειριστεί διαφορετικά την κατάσταση. Στο ερώτημα εάν οι μεταρρυθμίσεις θα μπορούσαν να συμβάλλουν στη βελτίωση της δημοσιονομικής κατάστασης της χώρας τα ποσοστά διαφοροποιούνται και το 85,3% απαντά θετικά ενώ το 14,7% απαντά αρνητικά. Θα ήταν παράλειψη εάν δεν αναφέραμε ότι ένας μεγάλος αριθμός συνταξιούχων και συγκεκριμένα το 43,10% των ερωτηθέντων συνταξιούχων δήλωσε ότι πήρε μέρος στις ατομικές ή ομαδικές αγωγές αιτιολογώντας την απάντησή τους ενώ το 56,9% απάντησε αρνητικά και αιτιολόγησε για ποιους λόγους δεν συμμετείχε σε κάποια αγωγή διεκδικώντας τις μειώσεις που υπέστη η σύνταξή τους λόγω των μνημονιακών νόμων. Τέλος, σημαντικός είναι και ο ρόλος της δικαιοσύνης και συγκεκριμένα το Συμβούλιο της Επικρατείας έκρινε τη συνταγματικότητα ή μη των μνημονιακών νόμων. Η Ελληνική Πολιτεία ήταν υποχρεωμένη να σεβαστεί τις αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας και

χρειάστηκε να επιστρέψει ένα ποσό στους συνταξιούχους, διότι κάποιοι νόμοι κρίθηκαν αντισυνταγματικοί ή χρειάστηκε να τροποποιήσει κάποιες διατάξεις με ένα μεταγενέστερο νόμο.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

- ΑΝΔΡΑΣ ΣΥΝΤΑΞΙΟΥΧΟΣ ΓΥΝΑΙΚΑ ΣΥΝΤΑΞΙΟΥΧΟΣ

1) Τί σύνταξη λαμβάνετε; (Σε περίπτωση που λαμβάνετε δύο συντάξεις, μπορείτε να τσεκάρτε δύο επιλογές)

- Σύνταξη Αναπηρίας
 Σύνταξη Γήρατος
 Σύνταξη Θανάτου

2) Από ποιο ασφαλιστικό ταμείο λαμβάνετε την κύρια σύνταξή σας; (Σε περίπτωση που λαμβάνετε δύο συντάξεις, μπορείτε να τσεκάρτε μέχρι δύο επιλογές)

- ΙΚΑ ΕΤΑΜ Γ.Λ.Κ. (Γενικό Λογιστήριο του Κράτους)
 ΟΑΕΕ (τέως ΤΕΒΕ) ΤΑΠ – ΟΤΕ
 ΟΓΑ ΤΣΑΥ
 ΝΑΤ ΤΣΜΕΔΕ
 Ή ΚΑΠΟΙΟ ΑΛΛΟ ΤΑΜΕΙΟ :.....(ΓΡΑΨΤΕ ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΤΟΥ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΟΥ ΤΑΜΕΙΟΥ)

3) Λαμβάνετε και επικουρική σύνταξη;

- ΝΑΙ ΟΧΙ

4) Το 2008 ξεκίνησε η οικονομική κρίση. Τότε **το μηνιαίο σας εισόδημα** ήταν:

- έως 600,00€
 έως 800,00€
 έως 1.000,00€
 έως 1.300,00€
 έως 1.700,00€
 έως 2.100,00€
 έως 2.500,00€
 Μεγαλύτερο των 2.500,00€

5) Λόγω της οικονομικής κρίσης είχατε υποστεί μνημονιακές μειώσεις στη σύνταξή σας;

- ΝΑΙ ΟΧΙ

ΑΝ Ναι, μπορείτε να υπολογίσετε το ποσό που παρακρατήθηκε **μηνιαία** από τη σύνταξή σας λόγω των μνημονιακών κρατήσεων;

- έως 20,00€
 έως 40,00€
 έως 70,00€
 έως 110,00€
 έως 160,00€
 έως 200,00€
 έως 250,00€
 έως 300,00€
 έως 350,00€
 έως 400,00€

..... Σε περίπτωση που είναι άνω των 400,00€ και συμπληρώστε το ποσό της μείωσης / μήνα.

6) Οι μειώσεις αυτές πως επηρέασαν τις οικονομικές σας επιλογές;
(μπορείτε να επιλέξετε παραπάνω από μία επιλογή)

- Μειώσατε τις ιατρικές δαπάνες
- Μειώσατε τις φαρμακευτικές δαπάνες
- Μειώσατε τα δώρα σε παιδιά ή εγγόνια
- Μειώσατε τα χρήματα για την συντήρησή σας όπως χρήματα για το Super Market και το κρεοπωλείο
- Μειώσατε τα χρήματα για την ένδυση και την υπόδησή σας
- Μειώσατε τις επισκευές ή τη συντήρηση του ακινήτου ή των ακινήτων σας
- Μειώσατε τις δαπάνες για το όχημά σας
- Μειώσατε τα ταξίδια
- όλα τα παραπάνω από λίγο
- Δεν χρειάστηκε να μειώσετε κάτι και οι μειώσεις δεν επηρέασαν την καθημερινότητά σας.
-(Μπορείτε να συμπληρώσετε κάτι που δεν συμπεριλαμβάνετε στις παραπάνω απαντήσεις)

7) Τώρα λαμβάνετε Δώρο Χριστουγέννων, Δώρο Πάσχα ή Επίδομα Αδείας;

- ΝΑΙ ΟΧΙ

8) Ένα από τα πρώτα μέτρα αντιμετώπισης της οικονομικής κρίσης ήταν η μείωση (2010) αρχικά των Δώρων Χριστουγέννων και Πάσχα και του Επιδόματος Αδείας και την οριστική κατάργησή τους (2012). Τί επιπτώσεις είχε στην καθημερινότητά σας;

- Μειώσατε την αγορά δώρων για τα αγαπημένα σας πρόσωπα
- Μειώσατε τις πολυήμερες εκδρομές στην Ελλάδα ή το Εξωτερικό
- Σταματήσατε εντελώς τα ταξίδια στο Εξωτερικό
- Σταματήσατε εντελώς τις εκδρομές
- Μειώσατε την αγορά ρούχων και παπουτσιών για εσάς
- Μειώσατε την οικονομική βοήθεια σε άτομα πέραν των μελών της οικογένειά σας
- Μειώσατε τα χρήματα που δαπανούσατε για την αγορά ιδιαίτερων γεύσεων όπως τυριών, κρασιών ή γλυκισμάτων
- Μειώσατε τις επισκευές που υλοποιούσατε με τα χρήματα αυτά
- Κάτι άλλο.....
- Κάτι άλλο.....

9) Λόγω της οικονομικής κρίσης έγιναν οι μνημονιακές κρατήσεις και η περικοπή των δώρων Χριστουγέννων, Πάσχα και Επιδόματος Αδείας, το θεωρείτε δίκαιο;

- ΝΑΙ ΟΧΙ

10) Είχατε την ανησυχία ότι ενδέχεται να μειωθούν και άλλο οι αποδοχές σας;

ΝΑΙ ΟΧΙ

11) Τί συναισθήματα σας προκαλούσαν οι μειώσεις αυτές; (μπορείτε να επιλέξετε παραπάνω από μία επιλογή)

- Χαρά
- Άγχος
- Αισιοδοξία για το μέλλον
- Θυμό
- ανασφάλεια και αβεβαιότητα για το μέλλον
- Ελπίδα
- Απαισιοδοξία για το μέλλον
- Θλίψη
- Κάποιο άλλο συναίσθημα
- Κάποιο άλλο συναίσθημα

12) Θεωρείτε ότι η Πολιτεία θα μπορούσε με άλλες πολιτικές να αποφύγει τις μειώσεις των συντάξεων και τις περικοπές των δώρων και του επιδόματος αδείας;

ΝΑΙ ΟΧΙ

13) Θεωρείτε ότι η ελληνική κοινωνία ήταν προετοιμασμένη για την αντιμετώπιση της κρίσης;

ΝΑΙ ΟΧΙ

14) Θεωρείτε ότι οι πολιτικές που εφαρμόστηκαν πριν την οικονομική κρίση του 2008 ήταν υπαίτιες για την τότε οικονομική κατάσταση της χώρας;

ΝΑΙ ΟΧΙ

15) Θεωρείτε ότι πριν την οικονομική κρίση του 2008 η ελληνική οικονομία ήταν ισχυρή;

ΝΑΙ ΟΧΙ

16) Θεωρείτε ότι η δημοσιονομική κατάσταση της χώρας έχει βελτιωθεί;

ΝΑΙ ΟΧΙ

17) Η ελληνική οικονομία το 2008 βρέθηκε για πρώτη φορά σε δεινή οικονομική κατάσταση;

ΝΑΙ ΟΧΙ

18) Θεωρείτε ότι οι μεταρρυθμίσεις στις δομές του κράτους και των υπηρεσιών του θα μπορούσε να καλυτερεύσουν την δημοσιονομική κατάσταση της χώρας;

ΝΑΙ ΟΧΙ

19) Θεωρείτε ότι οι μειώσεις λόγω των μνημονιακών κρατήσεων και οι περικοπές επηρέασαν θετικά ή αρνητικά την ποιότητα ζωής (το βιοτικό επίπεδο) των Ελλήνων συνταξιούχων ;

ΘΕΤΙΚΑ ΑΡΝΗΤΙΚΑ

20) Θεωρείτε ότι ήταν αναγκαίες οι μνημονιακές κρατήσεις/μειώσεις και περικοπές για το νοικοκύρεμα της ελληνικής οικονομίας;

- Ναι ήταν αναγκαίες
- Όχι δεν ήταν αναγκαίες
- Έπρεπε να γίνουν κάποιες μειώσεις αλλά όχι τόσες πολλές
- Έπρεπε να έχουν γίνουν χρόνια πριν

21) Κάποιοι συνταξιούχοι συμμετείχαν σε ομαδικές ή ατομικές αγωγές, εσείς έχετε κάνει κάποια αγωγή προκειμένου να διεκδικήσετε α) τα Δώρα Χριστουγέννων, Πάσχα και του Επιδόματος Αδείας, β) την παύση των μνημονιακών κρατήσεων καθώς και γ) την επιστροφή των χρημάτων που έχουν παρακρατηθεί λόγω των μνημονιακών κρατήσεων;

ΝΑΙ ΟΧΙ

22) Αν ναι γιατί;

(μπορείτε να επιλέξετε παραπάνω από μία επιλογή)

- Πιστεύετε στο θεσμό της Δικαιοσύνης
- Πιστεύετε ότι είναι ο μόνος τρόπος για να υπερασπιστείτε τα δικαιώματά σας
- Πιστεύετε ότι έπρεπε με κάποιο τρόπο να αντιδράσετε
- Επηρεαστήκατε από κάποιο άλλο πρόσωπο (όπως φίλο ή συνάδελφο)
- Κάποιος άλλος λόγος.....

23) Αν όχι γιατί;

(μπορείτε να επιλέξετε παραπάνω από μία επιλογή)

- Δεν πιστεύετε στο θεσμό της Δικαιοσύνης
- Δεν είχατε υποστεί κάποια μείωση
- Πιστεύετε ότι δεν θα βρίσκατε το δίκιο σας
- Πιστεύετε ότι οι μειώσεις ήταν αναγκαίες για τη δημοσιονομική κατάσταση της χώρας
- Κάποιος άλλος λόγος.....

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

Μανιάτη Ευγενία (2014), Οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στην Ελληνική Οικονομία, πτυχιακή εργασία στο Αλεξάνδρειο Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Θεσσαλονίκης.

Γκίκας Χαρδούβελης «Η χρηματοοικονομική κρίση και το μέλλον της παγκόσμιας οικονομίας» Eurobank Research Οικονομία & Αγορές, Τόμος IV, Τεύχος 8, Δεκέμβριος 2009.

Παναγιώτης Λιαργκόβας (2020), Δέκα χρόνια κρίση, τρία μνημόνια και μια πανδημία, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα.

Θεόδωρος Α. Χριστοδουλίδης (2010), Από την Ευρωπαϊκή Ιδέα στην Ευρωπαϊκή Ένωση - Η ιστορική διάσταση του ευρωπαϊκού εγχειρήματος 1923- 2004, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα.

Τάσος Γιαννίτσης, Σταύρος Ζωγραφάκης (2016), Ανισότητες, Φτώχεια, Οικονομικές ανατροπές στα χρόνια της κρίσης, Εκδόσεις Πόλις, Αθήνα.

Στέλλα Λαδή, Βασιλική Νταλάκου (2016), Ανάλυση Δημόσιας Πολιτικής, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

Robert Godby (2013), The European Financial Crisis - Dept, Growth, and Economic Policy, United States, Business Expert Press.

Barrie A. Wigmore (2021), The Financial Crisis of 2008 : A History of US Financial Markets 2000 – 2012, Cambridge University Press.

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΟΣ ΤΥΠΟΣ/ ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

Κρίση χρέους στην Ευρωζώνη – Η Ελλάδα στην Ε.Ε., διαθέσιμο στη δ/ση <https://www.mfa.gr/brussels/monimi-antiprosopeia-ee/ellada-sten-ee/krise-khreous-sten-eurozone.html>

Τα μέτρα – σοκ που θα ανακοινώσει η κυβέρνηση πιθανότητα την Κυριακή, όπως αναφέρει όλος ο Ελληνικός Τύπος, διαθέσιμο στη δ/ση <https://www.taxheaven.gr/news/5861/ta-metra-sok-poy-oa-anakoinwsei-h-kybernhsh-pioanotata-thn-kyriakh-opws-ta-anaferei-olos-o-ellhnikos-typos>

04/12/2012 Reuters: Με λιτότητα θα κάνουν Χριστούγεννα οι Έλληνες, διαθέσιμο στη δ/ση <https://www.naftemporiki.gr>

De Grauwe, Paul and De Grauwe, Paul, Crisis in the Eurozone and how to Deal with It (15 Φεβρουαρίου 2010). Σύντομη περιγραφή πολιτικής CEPS No. 204, Διαθέσιμο στο SSRN: <https://ssrn.com/abstract=1604453>

Ο νόμος 3845/06-05-2010 «Μέτρα για την εφαρμογή του μηχανισμού στήριξης της ελληνικής οικονομίας από τα κράτη - μέλη της Ζώνης του ευρώ και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο» διαθέσιμο στη δ/ση <https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/54527/nomos-3845-2010>

Ο νόμος 3863/15-07-2010 «Νέο Ασφαλιστικό Σύστημα και συναφείς διατάξεις, ρυθμίσεις στις εργασιακές σχέσεις.», διαθέσιμο στη δ/ση <https://www.e-nomothesia.gr/kat-ergasia-koinonike-asphalise/n-3863-2010.html>

Ο νόμος 3986/01-07-2011 «Επείγοντα Μέτρα Εφαρμογής Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2012-2015.», διαθέσιμο στη δ/ση <https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/61233/nomos-3986-2011>

Ο νόμος 4024/27-10-2011 «Συνταξιοδοτικές ρυθμίσεις, ενιαίο μισθολόγιο - βαθμολόγιο, εργασιακή εφεδρεία και άλλες διατάξεις εφαρμογής του μεσοπρόθεσμου πλαισίου δημοσιονομικής στρατηγικής 2012-2015», διαθέσιμο στη δ/ση https://www.ekdd.gr/images/nomothesia/N.4024_2011.pdf

Ο νόμος 4051/29-02-2012 «Ρυθμίζεις συνταξιοδοτικού περιεχομένου και άλλες επείγουσες ρυθμίσεις εφαρμογής του Μνημονίου Συνεννόησης του ν. 4046/2012.», διαθέσιμο στη δ/ση <https://www.e-nomothesia.gr/suntaksiodotika/n-4051-2012.html>

Ο νόμος 4093/12-11-2012 «Έγκριση Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016 - Επείγοντα Μέτρα Εφαρμογής του ν. 4046/2012 και του

Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016.», διαθέσιμο στη δ/νση <https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/68689/nomos-4093-2012>

Ο νόμος 4052/01-03-2012 «Έγκριση των Σχεδίων Συμβάσεων Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης μεταξύ του Ευρωπαϊκού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (Ε.Τ.Χ.Σ.), της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Τράπεζας της Ελλάδος, του Σχεδίου του Μνημονίου Συνεννόησης μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και της Τράπεζας της Ελλάδος και άλλες επείγουσες διατάξεις για τη μείωση του δημοσίου χρέους και τη διάσωση της εθνικής οικονομίας και άλλες διατάξεις.», διαθέσιμο στη δ/νση <https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/65096/nomos-4052-2012>

Ο νόμος 4336/14-08-2015 «Συνταξιοδοτικές διατάξεις Κύρωση του Σχεδίου Σύμβασης Οικονομικής Ενίσχυσης από τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας και ρυθμίσεις για την υλοποίηση της Συμφωνίας Χρηματοδότησης.», διαθέσιμο στη δ/νση <https://www.e-nomothesia.gr/suntaksiodotika/n-4336-2015.html>

Ο νόμος 4387/12-05-2016 «Ενιαίο Σύστημα Κοινωνικής Ασφάλειας – Μεταρρύθμιση ασφαλιστικού – συνταξιοδοτικού συστήματος – Ρυθμίσεις φορολογίας εισοδήματος και τυχερών παιγνίων και άλλες διατάξεις.» διαθέσιμο στη δ/νση https://www.minfin.gr/nomoi//asset_publisher/R70RHvx4EwU1/content/nomos-4387?inheritRedirect=false

Ο νόμος 4714/31-07-2020 «Φορολογικές παρεμβάσεις για την ενίσχυση της αναπτυξιακής διαδικασίας της ελληνικής οικονομίας, ενσωμάτωση στην ελληνική νομοθεσία των Οδηγιών (ΕΕ) 2017/1852, (ΕΕ) 2018/822, (ΕΕ) 2020/876, (ΕΕ)2016/1164, (ΕΕ) 2018/1910 και (ΕΕ) 2019/475, συνεισφορά Δημοσίου για την αποπληρωμή δανείων πληγέντων δανειοληπτών λόγω των δυσμενών συνεπειών της νόσου COVID-19 και άλλες διατάξεις.» διαθέσιμο στη διεύθυνση <https://www.taxheaven.gr/law/4714/2020/article/114/paragraph/3/view>

Ο νόμος 4670/28-02-2020 «Ασφαλιστική μεταρρύθμιση και ψηφιακός μετασχηματισμός Εθνικού Φορέα Κοινωνικής Ασφάλισης (e-Ε.Φ.Κ.Α.) και άλλες διατάξεις.», διαθέσιμο στη δ/νση <https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/601254/nomos-4670-2020>

Πρόγραμμα Ελλάδα – ΟΟΣΑ: Παροχή Τεχνικής Βοήθειας για την Καταπολέμηση της Διαφθοράς Αξιολόγηση των μεταρρυθμίσεων για την καταπολέμηση της διαφθοράς στους τομείς των δημοσίων συμβάσεων, της υγείας και της φορολογικής και τελωνειακής διοίκησης, διαθέσιμο στη δ/ση https://www.oecd.org/governance/ethics/2.2-assessment-greece-anti-corruption-high-risk-sectors-el.pdf&sa=U&ved=2ahUKEwiTiMXUIJ8AhU8gP0HHe4oDV4QFnoECAIQAO&usg=AOvVaw25qb75uFaZtbkNdE_BVhSa

Μεταρρυθμίσεις οικονομικής πολιτικής 2011: Με στόχο την ανάπτυξη, διαθέσιμο στη δ/ση https://www.oecd-ilibrary.org/fr/economic-policy-reforms-2011-summary-greek_5kgg52ghnnq8.pdf?itemId=%2Fcontent%2Fcomponent%2Fgrowth-2011-sum-el&mimeType=pdf

ΟΟΣΑ: Η καταπολέμηση της φτώχειας και της ανισότητας στην Ελλάδα είναι ζωτικής σημασίας για την ανάκαμψη από την κρίση, (2016), διαθέσιμο στη δ/ση <https://www.oecd.org/newsroom/greek-tackling-poverty-and-inequality-in-greece-is-crucial-to-recovery-from-crisis.htm>

Το από 11/05/2020 Δελτίο Τύπου του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, Γραφείο Τύπου «Η αποκατάσταση των 250.000 επικουρικών συντάξεων που είχαν περικοπεί αντισυνταγματικά με το νόμο Κατρούγκαλου – ΣΥΡΙΖΑ το 2016», διαθέσιμο στη δ/ση <https://www.efka.gov.gr>

Οι αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας και συγκεκριμένα των αριθμ. 2287/2015, 2288/2015, 1889/2019, 1890/2019, 1891/2019 και 1439/2020 αποφάσεων είναι διαθέσιμα στη δ/ση http://www.adjustice.gr/webcenter/portal/ste/apofaseis?contentID=DECISION-TEMPLATE1594729196455&_afLoop=11311353565958924

Το Σύνταγμα της Ελλάδας διαθέσιμο στη δ/ση <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/f3c70a23-7696-49db-9148-f24dce6a27c8/FEK%20211-A-24-12-2019%20NEO%20SYNTAGMA.pdf>